REDACTIONEEL

Otto Vos
Ook het laatste nummer van De Sneuper van 2008 staat weer boordevol verslagen van uw eigen onderzoeken. Immers, de redactie is afhankelijk van uw inzendingen van kopij. Dat gaat de laatste jaren prima, zo kon er dit jaar zelfs een extra nummer over Vlas en Linnen verschijnen.
Toch is genoeg kopij niet altijd een zekerheid, zeker de genealogische kant van de onderzoeken komt wat in het gedrang. In maart is er nog een groot artikel over de familie Revius in het verschiet maar verder ligt er, behalve de serie van Kor Postma over Friezen in Amerika, niets meer op de plank. Daarom een oproep: stuur uw genealogische onderzoeken in, klaar of nog onvolledig, plaatsing levert misschien reacties op die u verder op weg kunnen helpen.
Deze Sneuper staat in het teken van de Veepest van 1745, een groot artikel van Piet de Haan dat eerst ook in de extra Sneuper geplaatst zou worden. Het verdient zeker ruime aandacht en we hebben D. Halbesma bereid gevonden om in maart 2009 op dit artikel te reageren met de Veepest uit 1769, vooral in Dantumadeel. Verder lijkt er deze keer voor ieder wat wils te zijn middels allerlei kortere bijdragen. Veel leesplezier gewenst.

BESTUURLIJK

Jan de Jager (kouweg@knid.nl)
Ons jubileumjaar loopt bijna ten einde. We kunnen terugkijken op een zeer succesvol jaar. Het boek "Op de praatstoel" was hierbij een topper. In korte tijd gingen **850 exemplaren** naar onze leden en andere belangstellenden. Maar ook onze najaarsbijeenkomst op 8 november in het kleine dorpje Ee was een groot succes. Bijna 60 mensen woonden hier de uitreiking bij van het speciale nummer van de Sneuper over vlasteelt en linnenwevers. Natuurlijk was het bezoek aan de oude Hervormde kerk en het vlasmuseum zeer interessant. Vele nieuwe leden wisten onze vereniging te vinden, en voor het eerst zitten we **ruim boven de 400 leden** (van over de hele wereld).
Wij als bestuur hopen op een even succesvol nieuw jaar als 2008 en wensen u een heel goed 2009 toe.
Wel zijn we nog steeds op zoek naar een bestuurslid algemene taken die in het noorden, zeg maar niet verder dan 20 km van Dokkum, woont. Voor inlichtingen kunt u altijd contact opnemen met een van de bestuursleden. Hun telefoonnummers kunt u in deze Sneuper vinden. Wel mensen, genoeg voor deze keer en tot ziens op een van de bijeenkomsten in 2009.

GROETEN UIT AMERIKA, deel 4 (1)

Kor Postma (k.postma@chello.nl)

In het vierde deel volgen we de familie Tjebbe Meinderts Beintema.

Tjebbe Meinderts Beintema werd geboren op 2 maart 1795 te Wouterswoude als zoon van Meindert Alberts en Grietje Tjebbes of Geertje Tjibbes. Hij trouwde in de gemeente Kollumerland en Nieuwkruisland op 18 mei 1819 met Akke Dirks Bloemberg. Zij was een dochter van Durk Douwes Bloemberg en Lijsbert Allardes Nicolai en werd geboren op 12 april 1797 te Hardegarijp. Het gezin telt in totaal acht kinderen waarvan er vier op jonge leeftijd overlijden.
Meindert Beintema geboren op 22 september 1820 te Westergeest.
Lijsbert Beintema geb. 20-12-1824 Wouterswoude, overl.28 juli 1828 idem.
Gertje Beintema geb. 2-11-1827 Wouterswoude, overl. 30-11-1828 idem.
Durk Beintema wordt geboren op 27 januari 1830 te Wouterswoude.
Albert Beintema geb. 29-6-1833 te Wouterswoude, overl. 5-7-1833 idem
Liebbe Beintema wordt geboren op 20 september 1834 te Wouterswoude.
Gertje Beintema wordt geboren op 28 oktober 1837 te Wouterswoude.
Douwe Beintema geb. 19-6-1843 te Wouterswoude, overl. 9-7-1844 idem.
In april 1847 vertrekken uit de gemeente Dantumadeel Tjebbe Meinderts Beintema (koemelker) en zijn vrouw Akke Dirks Bloemberg met de drie jongste kinderen Durk, Liebbe en Gertje met de "Pieter Floris" naar Amerika. Amerika, de reuzenmagneet, die de lieden in Europa uit hun regio´s wegzoog.
Ongeveer 55 miljoen Europeanen staken tussen 1821 en 1924 de oceaan over, waarvan 33 miljoen naar de Verenigde Staten. Van 1820 tot 1900 emigreerden zo´n 340.000 Hollanders naar de Verenigde Staten. Na de tweede wereldoorlog was Nederland één van de drukst bevolkte gebieden ter wereld en de overheid stimuleerden de inwoners om naar de Verenigde Staten te verhuizen. De kosten voor de overtocht werden dikwijls betaald uit de verkoop van roerende goederen en vee. Maar veelal was er geen saldo meer over om onverwachte tegenvallers op te vangen.

Akke Dirks Bloemberg

De passagekosten in 1847 bedroegen gemiddeld f 45,00 per persoon, te vermeerderen met gemiddeld f 35,00 voor scheepsproviand. De gevraagde bedragen waren voor die tijd vrij aanzienlijk, wanneer men bedenkt dat het weekloon van een arbeider f 6,00 was. Op dit moment leven er circa 8.000.000 Amerikanen van Hollandse afkomst in de Verenigde Staten.
Enkele maanden na aankomst overlijdt Tjebbe Meinderts Beintema in november 1847 in Pella. Hij wordt begraven in een eenvoudige houten scheepskist in "Strooijstadt" in of bij Pella, later wordt deze begraafplaats de Oakwood Cemetery genoemd.
Akke Dirks Bloemberg blijft wonen in Pella en overlijdt vele jaren later op 21 maart 1888 eveneens te Pella. Ook zij wordt begraven op de begraafplaats Oakwood.
Zoon **Meindert Tjebbes Beintema** ging niet mee, hij was een jaar eerder op 14 mei 1846 in de gemeente Dantumadeel getrouwd met Antje Edzes van der Veen, dochter van Edze Gerbens van der Veen en Foekje Pieters Dantuma. Antje Edzes van der Veen was geboren op 25 oktober 1820 te Wouterswoude. Dit gezin krijgt vijf kinderen, allen geboren in de gemeente Dantumadeel.
Tjebbe Beintema (5 januari 1847-1929) trouwt Elizabeth Bloem (1850-1919), Foekje Beintema (15 december 1850-1938) trouwt Johannes Bloem (1846-1922), Edze Beintema (7 februari 1854-27 juli 1937) trouwt Freerkje Bruining (1856-1946), Akke Beintema (10 september 1857- ?) trouwt Jan van Loon (1857-1929) en Gerben (11 december 1861-1868).
Meindert Tjebbes Beintema en echtgenoot Antje Edzes van der Veen vertrekken met hun vier kinderen op 5 mei 1883 op het schip SS "W.A. Scholten" vanuit Rotterdam eveneens naar New York Amerika en vestigden zich ook in Pella alwaar de rest van de Beintema familie al woonde.
Meindert Tjebbes Beintema overlijdt op 12 december 1909 te Pella en zijn vrouw Antje Edzes van der Veen overlijdt op 16 april 1914 eveneens te Pella.
Durk Tjebbes Beintema trouwt op 4 juni 1880 te Pella, Marion Co Iowa met Trijntje Douwes Douma. Trijntje Douwes Douma werd geboren te Ee, (Oost-Dongeradeel) op 8 juli 1863. Trijntje was een dochter van Douwe Jans Douma en Bontje Jogchums Algra. Het echtpaar laat twee kinderen na.

Durk Tjebbes Beintema

Bontje Beintema (1881-1950) die op 28 februari 1900 trouwde met Govert van Zee (1876-1958) en Tjebbe Durk Beintema (1883-1968) die op 2 november 1910 trouwde met Anneke Kooyman (1891-1983).
Durk Beintema startte samen met zijn broer Levi (Liebbe) een pottenbakkerij. Ze maakten potten, kruiken, flessen, ketels, schalen en koekenpannen. Vele latere emigranten waren klanten van Durk en Levi.
Durk Tjebbes Beintema overleed te Pella op 12 juni 1894 en Trijntje Douwes Douma overleed eveneens te Pella op 14 augustus 1884.
Levi (Liebbe Tjebbes) Beintema trouwde op 31 oktober 1856 in Pella met Maria Christina Roelofsz. Maria Christina Roelofsz was een dochter van de bekende Dr. Joost Roelofsz en Mietje "Maria" Lindeloof waarvan ook een dochter was getrouwd met Auke Heerkes Viersen. Maria Christina was geboren op 27 februari 1836 te Amsterdam en kwam met haar ouders naar Amerika in 1847. Ze zaten op het schip de "Nagasaki" en kwamen eveneens in Baltimore aan land.
Naast de pottenbakkerij die hij met zijn broer runde was Levi bovendien nog taxateur. Het gezin laat 12 kinderen na allen geboren te Pella, Marion Co, Iowa.
Kind 1, Libbie Beintema geb. in 1857, overlijdt al in 1859 te Pella.
Kind 2, Joost Beintema wordt geboren in 1858 en overlijdt op de leeftijd van 1 jaar in 1859 te Pella.
Wat zullen er een tranen zijn gevloeid in het jonge gezin, maar gelukkig wordt in mei 1859 een derde kind geboren.
Kind 3, Joost Levi Beintema, (14 mei 1859-16 november 1928) die trouwde 31 mei 1883 met Jennie VanderMeiden (27 maart1861-21 december 1926).

Levi Tjebbes Beintema

Maria Christina Roelofsz-Beintema

Joost Levi Beintema was conciërge op een openbare school. Joost Levi overlijdt eveneens te Pella. Het gezin laat vier kinderen na te weten Levi, Bessie, Mattie en Harold.
Kind 4, Elizabeth "Libbie" Beintema (1 juni 1861-1 juni 1909), zij was ongehuwd en overlijdt te Cherokee, Iowa.

Joost Levi Beintema (links)

Elizabeth Libbie Beintema

Kind 5, Andrew Beintema (13 juli 1864-22 januari 1926), die trouwde op 25 maart 1885 met Susan Stavast (1870- overleden na 1926). Andrew Beintema was kapper en giropracticus van beroep. Het gezin woonde in Davenport waar hij ruim 15 jaar het beroep van giropracticus uitoefende.
Andrew Beintema overleed aan een hartstilstand in het huis van zijn zoon Leo, eveneens te Davenport. Terwijl hij op een avond na het avondeten onderweg was naar een patiënt reed hij langs het huis van zijn zoon en was daar even voor een paar minuten gestopt. De twee zaten in de eetkamer te praten toen Andrew Beintema plotseling bewusteloos op de grond viel. Een snel gealarmeerde dokter bleek helaas te laat want Andrew Beintema was reeds overleden. Andrew Beintema bleek later al geruime tijd last te hebben van zijn hart. Hij wordt begraven op de begraafplaats Oakdale, Scott County, Iowa. Het gezin laat vijf kinderen na te weten Hilda, Leo, Maria, Etta en Josephine.
Kind 6, Maria Christina Beintema (11 april 1867-22 oktober 1933), die trouwde in 1890 met George William Flickenger (mei 1863-1927). George William Flickenger was kapper en zijn vrouw Maria Christina kleermaakster van beroep. Maria Christina Beintema overleed eveneens aan de gevolgen van een hartaanval. Zij wordt ook begraven op de begraafplaats Oakdale, Scott County, Iowa. Het gezin laat twee dochters na te weten Ruth en Beatrice.

Kind 7, Dirk Levi Beintema (16 maart 1869-3 mei 1943), die trouwde op 6 november 1900 te Rock Island met Dorabelle Elsa Frieda Beselin (24 januari 1879-18 februari 1936). Dirk Levi was eerst machine bewerker van beroep en later werkzaam in de textiel industrie.
Hij was de enige in de familie die vernoemd wordt naar zijn vaderskant.
De naam Dirk is vernoemd naar zijn oom, en de naam Levi is vernoemd naar zijn vader.
Hij wordt begraven op de begraafplaats Chippiannock Rock Island Rock Island County, Illinois.
Het gezin laat drie kinderen na te weten Leo Claudius, Dorothy Margaret en Walter Richard.

Dorothy Margaret, baby Walter Richard en Leo Claudius Beintema

Dirk Levi Beintema

Kind 8, Henry Philip Beintema (20 februari 1871-18 mei 1937), die trouwde met Martha Ellen Looyer (1856- na 1930). Uit het eerste huwelijk van Martha Ellen is een zoon geboren genaamd Burt, verdere kinderen niet bekend. Henry wisselde regelmatig van beroep. Henry overleed in Des Moines, Polk County, Iowa.
Kind 9, Johanna Amelia Beintema (31 januari 1873-24 januari 1953), die trouwde met Philip Landry (29 april 1868-15 april 1933). Johanna overlijdt in Ventura, Ventura County, in California.
Kind 10, Harriet ˝Hattie˝ Beintema (23 maart 1874-14 augustus 1929), die

trouwde met John I. Yoakum. Over deze John I. Yoakum kunnen we helaas geen verdere informatie vinden. Harriet overlijdt te Monroe in Iowa.
Kind 11, Edward Jerome Beintema (30 april 1878-29 december 1941), die trouwde met Alice Fischer (6 december 1876-september 1918).
Hij overlijdt te Davenport, Scott County, Iowa.

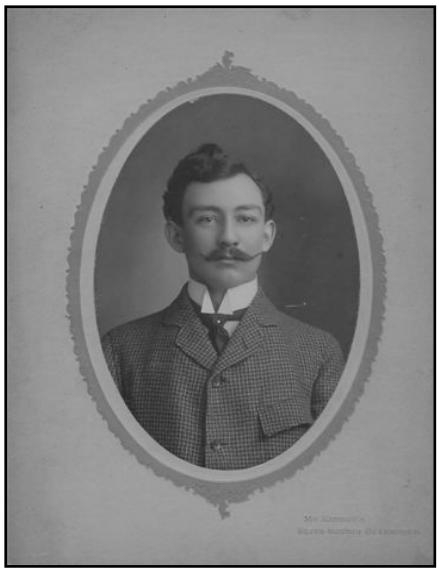

Edward Jerome Beintema

Edward Jerome, Julia en Dirk Levi Beintema

Kind 12, Julia Beintema (16 maart 1880-19 februari 1940) die trouwde rond 1922 met Lambert H. Crowles of Cowles (1873-1940). Zij overlijdt eveneens te Davenport, Scott County, Iowa.
Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de gestichte kolonie in Pella werd op 27 juli 1872 een groot feest georganiseerd. Het organisatiecomité bestond uit 24 man waaronder Levi Beintema, Pieter Oebeles Viersen, en Auke Heerkes Viersen, allen bekenden uit deze serie Groeten uit Amerika.
Levi Beintema overleed op 30 oktober 1902 te Davenport, Scott County, Iowa en zijn vrouw Maria Christina Roelofsz op 17 januari 1899 te Pella, Marion County, Iowa. Ze liggen beiden begraven op de begraafplaats Graceland Cemetery te Pella, Marion County, Iowa.
Gertje Tjebbes Beintema trouwt op 28 oktober 1857 te Pella met Hendrik of Henry Bensink. Hendrik Bensink was een zoon van Gerrit Jan Bensink en Beike Stegeman en geboren te Zuthpen (Gelderland) op 27 november 1830. Het gezin laat vier kinderen na.

Gradus (19 november 1858-16 mei 1942) trouwt op 18 december 1882 te Pella met Dina Bogaard (20 december 1863-2 november 1897).
Elizabeth (19 januari 1861-1 mei 1880) trouwt met John Grandia (3 oktober 1854-17 februari 1902).
Bijke of (Rebecca) (1865-1936) trouwt Johannes van Zee (1861-1932).
Henry (1874) trouwt met Maggie Dereus (1877).
Gertje Tjebbes Beintema overlijdt op 20 maart 1907 te Pella en haar echtgenoot Henry Bensink was reeds overleden op 29 maart 1898 eveneens te Pella.

Graceland begraafplaats
Pella, Marion County, Iowa

Heeft u naar aanleiding van dit verhaal aanvullingen of verbeteringen dan hoor ik dat graag. Kor Postma, van Aernsmastraat 14, 9104 HG Damwoude, Tel: 0511-422640.

1. Zie De Sneuper 86, maart 2008, voor de inleiding op deze serie)
(Mede dank zij de medewerking van onderstaande personen is dit artikel totstandgekomen. Uit de USA: Ron Fullmer, Shirley Kingery, Donna Betterton, Karen Hanley, Greta Thompson, Wilma Vande Berg, Murt Kooi, Linda Ziemann, JoAnn Sutton, Bryan Koopman, Rob Sloat, Jacqueline Hickman).

VRAAG

Uw website heb ik via Google bekeken. En ik vermoed dat u me verder kan helpen met een onderzoek van een bevriende kunsthistoricus. Ik ben namelijk op zoek naar informatie over mevr. G. de Jong-Kooistra. Ze is geen familie of bekende, maar zij heeft blijkbaar een kunstcollectie beheerd dan wel opgericht in haar naam. Hopelijk kunt u mij verder helpen. Met vriendelijke groet, Jeanet Snijders (jeanet.snijders@planet.nl)

DE KOOPLUI (1)

Maandags dan begon het al, dan stapten ze de boer op. Koopman van der Gang, Gosse Kingma, de Beckers, Vogt, de mannen van Klaas Ronner, allemaal lapke en garen kooplui. De meesten met een paar pakken met een riem over de schouders en alles lopend, want fietsen waren er toen nog niet zo ruim gezaaid. Toen zagen de lui niet tegen een stukje lopen op, moet je nu om komen. Tegenwoordig worden ze op de fiets geboren met een sigaret in de mond. In die tijd moest er wat gebeuren, er moest geld verdiend worden. Koopman Van der Werff, Berghuis en Klaver gingen vaak met een wagentje met een paard er voor.
Om een klein voorbeeldje te geven hoeveel er toen gelopen werd. Mijn grootvader Kleine Ids die kuierde drie keer in de week de Wouddijk langs naar Kollum en dan bij alle boeren aan om handel, hij moest morgens zo vroeg van Dokkum dat hij morgens om 9 uur in Kollum was, want daar moest zijn handelswaar die hij onderweg opdeed op 't Kollumer schip en dat was soms een hele sjouw, want hij kocht zowat van alles. Vodden, konijnen, kippenvellen en meer van dat soort spul. Dan haalde grootmoeke dat met de kar van 't Kollumer schip af. Dan ging de reis van Kollum over Dokkumer Nieuwe Zijlen naar Engwierum, Ee en Oostrum en dat drie keer in de week.
Woensdags was het marktdag dan was grootvader altijd thuis, maar ook nog vaak in de herfst ging hij nog te ´muddejagen´ en dat was een gezwalk van hier tot ginder. Dat ging altijd van de weg af langs oude modderpaden, vaak in de buurt van de Hogedijken. In de zomer wanneer de handel niet zo best was, dan was hij vaak aan het schakelvissen, dat de oude baas had het altijd druk. Daarnaast was hij ook nog paardenslager. Drie van de zes jongens hebben ook altijd in hetzelfde werk gezeten. De boer op, vissen, vogels vangen, in de zomer bij de boer in het hooi. Kleivaren op tichelwerk op de Streek. Mijn eigen vader Marten Jousma (in Dokkum bekend als Zwarte Marten) heeft de hele Aalsumerterp mee afgegraven. De oude baas is 92 jaar geworden.
Van de zes jongens is nu nog een over, die wordt bij leven en gezondheid in februari 89 jaar. Van die 5 die overleden zijn, is de jongste 80 jaar geworden en de oudste bijna 93, dat al hoe druk als men het ook heeft gehad, ze zijn allemaal best oud geworden en ze hebben ook allemaal hun natje en droogje wel gehad, want dat hoorde er vroeger maar bij.
Hier was toen ook een klokkenmaker, Oosterwerf, die noemden ze altijd de Wereldstapper, het was een heel klein dik mannetje. Morgens stapte hij met een tasje op de rug de poort uit, een dikke stok in de handen voor de kwaadaardige honden en dan maar van de ene boer naar de andere,

klokken smeren en wat karweitjes doen. Als er wat te veel aan mankeerde dan nam hij dat mee naar huis, waren het klokken dan stuurden ze die woensdag met de vrachtrijder. Meestal scharrelden ze hun natje en droogje wel op, hier en daar wat koffie en thee en wanneer ze geluk hadden ook nog wel eens een maaltje eten. Maar het minste was dat ze vaak in Oosternijkerk bij Jantsje Steensma aanlanden en dan vooral als het slecht weer was, dan was het zuipen. Dan kon het best gebeuren dat de hele zwik dronken werd, daarna nog even aan bij Sikkema in Niawier en dan allemaal mooi dronken en laat naar huis. De oude Wereldstapper is later verdronken.
In Dokkum woonde ook een goudsmid Pieter Douma, hij woonde op de Diepswal in het huis, nu schoenwinkel, van Van der Heide. Douma raakte op een keer te Wetzens in de sloot en er was toen nog niet zoveel verkeer als nu. Hij kwam er zelf weer uit, maar hij vergat het tasje met zijn goud en zilverwerken mee te nemen. Vader was toen wezen eierzoeken naar de Kolken en kwam de weg langs naar Dokkum en hij vond langs de weg en in de berm dat taske. Nu zat er een papiertje aan met Douma z´n naam en adres. Toen hij thuis kwam en hij het eten op had, zei hij tegen mij `loop eens even naar Pieter Douma en zeg dat hij dadelijk even bij mij komt'.
Nu, zei Douma, ik kom dadelijk, want ik zou toch even naar Wetzens. Ik kom dan toch bij jullie langs. Nu toen hij kwam en bij de deur riep van "volk" werd er geroepen "kom er maar in". Toen hij in de kamer kwam en zijn tasje op de tafel zag staan, pakte hij vader bij zijn handen en zei: "Wat ben ik blij dat jij die tas gevonden hebt, want er zit wel voor 200 gulden in. Zeg maar wat je moet hebben voor het vinden". Hij kon geen cent aan m´n vader kwijt maar ik kreeg een gulden in mijn spaarpot. Later had Pieter Douma zijn tasje altijd met een riem om het middel.
Toen in die tijd was hier ook een koopman die heette Van Dijk, maar men noemde hem altijd Mottige of Blauwe Albert. Dat was een grote nathals (zuiplap) hij had twee dochters, die ene is getrouwd geweest met Willem Ronner, de scheerder, en de andere met Jan Visser, oftewel Jan Oosjeke, zoals zijn bijnaam was. Die beide meisjes hebben ze hem afgenomen en die zijn bij mijn grootvader en grootmoeder grootgebracht. De Blauwe had op het laatste ook geen huis meer en dan sliep hij hier of daar in een hooiberg. Hij kwam wel gauw eens bij ons en dan kreeg hij wel eens wat koffie met wat eten. Dan kocht mijn vader wel eens een geit van hem of een dood kalf, omdat hij zelf geen gelegenheid had om die dingen te slachten. Op een avond kwam hij weer eens langs. Toen hij bij de deur kwam en riep Volk!! toen riep vader ja, kom er maar in. Maar hij riep kom hier eerst maar even hier, want ik heb handel. Nu vader dan maar naar de deur en daar had de Mottige een dood schaap in een kruiwagen. Die was verzopen zoals hij zei. Nu dat schaap in huis en op de `schammel`. Vader kocht dat schaap van

hem voor 5 gulden, dat was voor die tijd een beste prijs, maar het was ook een best schaap. Nu Albert kreeg koffie en hij vertelde dat hij dat schaap gekocht had in Niawier. Albert ging weg en dat schaap zou worden geslacht. Maar toen vader goed en wel aan het slachten was, toen zei hij, ik weet er niks van, maar ik vertrouw het zaakje niet. Dat schaap is niet verzopen, want die is zoo blank als zilver en een verzopen schaap was altijd rood. Ik wil voor de Mottige niet de kast in. Hij liet het schaap liggen en stapte naar inspecteur Jongbloed. Die kwam al gauw en zei, slacht het schaap maar, maar denk erom niks van verkopen. Nu het schaap werd geslacht, maar toen ze hem opgehangen hadden toen zei mijn vader tegen Jongbloed, nu zal ik het menheer wel vertellen, dit schaap is gestolen, want dat merk dat er op staat is van een boer uit Hantumhuizen, daar liepen van de week zes met deze zelfde merken, een rode en een blauwe stip dat weet ik zeker. Toen zijn ze dezelfde avond nog naar Hantumhuizen gelopen naar die boer waar de schapen van waren. Die ging mee naar het land: maar geen schapen. Nu weer naar Dokkum, het pad was niet zo heel best, want ze moesten een modderreed langs en dan in de herfst valt dat niet mee. Mijn vader liep voor en de Inspecteur achter hem aan, die was dat zwalken niet zo goed gewend. Op een gegeven ogenblik dacht hij, dat paadje hier naast lijkt beter, daar ga ik op lopen en dat deed hij ook, maar toen kwam hij van de regen in de drup, want dat was niet een paadje maar een slootje en daar plofte Jongbloed in.
Toen ze in Dokkum kwamen moest de Inspecteur eerst naar huis om droge kleren en toen moesten ze op weg om Albert te zoeken, maar die was nergens te vinden. Maar toen hij morgens met de Driesumerboot naar Leeuwarden zou, pikten ze hem met zijn vijf schapen. Hij had zes gestolen maar omdat hij geen centen had, had hij er maar een de keel doorgesneden en toen had hij die in een sloot geduwd. Toen de zaak voorkwam in Leeuwarden, moest hij twee jaar de nor in. Toen die twee jaar om waren en hij weer loskwam, was zijn eerste loop naar ons. Hij had in de gevangenis geregeld een dominee op bezoek gehad en later hebben ze hem geholpen en handelde hij in koeien met Rienk Baarsma en ging hij geregeld trouw naar de Gereformeerde kerk.
Zo was het laatste van zijn leven het beste deel. Dit is zo hier en daar een greep uit het leven van de kooplui uit Dokkum, er was natuurlijk nog wel veel meer over te schrijven maar dat komt nog wel eens op de proppen.

1. Tijdens de inventarisatie van de zogenaamde "Van Tuinen-bibliotheek" in het gemeentehuis van Dongeradeel vond Eimert Smits een aantekenboek met daarin een egodocument van Ids Jousma. Jousma beschrijft daarin het stadsleven van Dokkum tussen 1905 en 1955. Ids Jousma was eerst meubelmaker bij Renze Ferwerda, later werd hij postbode.

EEN WONDERBAARLIJKE GEBEURTENIS

Douwe A. Zwart (dazwart@home.nl)

Wat je al niet tegenkomt in de oude stoffige archieven! Zo vond ik onlangs op het Streekarchief in Dokkum een fraai stukje curiosa. Een handschrift maar... niet zomaar een handschrift. Iemand had iets opmerkelijks opgeschreven! Sierlijke letters vertellen wat er vroeger in de kerk van Metslawier gebeurde. Een inwoner uit Ee heeft op 25 december 1859 het van een ouder handschrift overgeschreven. De anonieme inwoner uit Ee is wel de auteur van de inleiding bij het versje. Het eigenlijke versje op rijm is afkomstig van Douwe Vlieg, dominee in Morra. Het macabere ongeluk dat dominee Vlieg in de kerk van Metslawier zag gebeuren, maakte zo'n geweldige indruk op hem dat hij alles in dichtvorm heeft opgeschreven. Douwe Vlieg werd 30 september 1726 in Kollum geboren als zoon van Hesselius Vlieg, chirurgijn en vroedmeester, en Fetje Douwes Stellingwerf, vroedvrouw. Douwe Vlieg werd predikant in o.a. Oosternijkerk en Morra. Van de gemeente Morra nam hij op 29 mei 1785 afscheid. Hij was gehuwd met Grytje Klaases Vader uit Anjum. Hun dochter Fettje trouwde later met Eelke Wiggers (Meindersma), boer onder Ee. Een andere dochter van Douwe Vlieg, Antje, trouwde later met Philippus Everts Weidenaar, overgrootouders van Douwe Andries Zwart uit Oosternijkerk.

'Op zekeren tijd zoude Douwe Vlieg Leeraar
te Morra, de Predikatie te Metslawier
verrigten, En in de Kerk was een grafkelder
die gewoonlijk vol water stond, welke terstond
instorte, waarmede Jan Sakes van Nijawier
wegzonk, en hierop maakte de WelEerwaarde
Heer Vlieg dit navolgende versje'.

'Toen 'k Zondag, met mijn zoon van hier
Gereden was naar Metslawier
Was 't oogmerk om aldaar te Preken
En 't Heilig woord van God te spreken
Het volk vergaderd daar ter Kerk
'k Ging naar Gods huis om daar mijn werk
Te doen al biddend en in 't lust
Maar ook hoezeer werd ik ontrust
Van 't geen er in de Kerk gebeurde
En al mijn leeden als verscheurde

Door zwaar ontsteltenis en schrik
Want gaande door de Kerk zag ik
Een Man wegzinken voor mijn voeten
'k Stond stil en kon dit niet bevroeten
En zei helaas die arme man
Is hier geen die hem helpen kan?
Terstond kwam daar een groote schaar
Van menschen schielijk bij elkaar
En trekken hem uit 't waterig Graf
Maar hoort wat mij de Heere gaf
't Was of God uit den Hemel daalde
En mij bij dit geval bepaalde
En sprak in mijn ontroerd gemoed
Ziet voor uw oog hoe 'k u bekend,
Ja God mijn God ik dank uw naam
Maak verder Uwen knegt bekwaam,
En zegen doch Uw Woord o Heer.
Dat het niet ledig tot U keer.
Wees met ons al in dezen stond.
Denk aan dien man, maak hem gezond.
Wil hem en ons te Zamen geven,
Voor U door Uwen Geest te leeven,
Opdat als wij ten Gode daalen,
De kroon eens al te Zaam behaalen,
Die aan het eind der loopbaan hangt,
En niemand dan Gods volk ontvangt'.

Ee den 25 December: 1859.

VRAAG

Mijn grootvader Johannes Damstra werd op 28-08-1879 geboren in Kollum. Zijn ouders waren Ids Damstra en Engelina Kuipers. Ik kan geen huwelijksakte vinden, dus ook niet de ouders van Engelina Kuipers. Kunt U mij op weg helpen? Ids Damstra zou koetsier geweest zijn van Dr. Clant Bindervoet, huisarts te Kollum. Graag zou ik daar meer over weten. Voor uw reactie, bij voorbaat dank, J. Damstra, Stoffels 110, 5403ND Uden.
pack.tti@worldonline.nl

BELASTING-OPROER WIERUM IN 1814

Hans Zijlstra (hzijlstra@yahoo.com)

(In 1814 werden bij de zetter der belastingen, **Hartman Jorrits Hartmans** te Wierum de ramen ingeslagen en een aanzet tot oproer gemaakt. Dit werd vermeld op een rekest wat terug is gekomen van de Gouverneur van Vriesland en daar weer dit antwoord op geeft).

Nes, den 29 November 1814
In voldoening aan uwe missive van den 17 dezer bureau, heb ik de eer bij dezen aan U Ed.Gest. in te zenden het Request en de daarop dienende Consideratien en berigt.
Ik neem de vrijheid boven dat alles aan te merken dat de Raden niets dan alleen het Request hebben wederlegd om niet in bijzonderheden te treden.
Het verwonderd ons (=De Schout van de Gemeente Nes) dat er tekenaars gevonden worden die zig als voorgangers van anderen hebben verstout om de menigte tot oproer aan te sporen en nu dwaas genoeg zijn geweest om te klagen over een onbillijke aanslag en daarbij eenige leden van het Bestuur gedwongen hebben om de klok te luiden, en de Kasteleins van Nes en Wierum om te Tappen, zoo dat dezelve op order van het kleinste kind een borrel moesten tappen en lange pijpen uitreiken. Bij H. J. Hartmans te Wierum zijn bijna alle glazen ingeslagen, waarvan **Freerk Jans** te Wierum de aanvoerder was welke ook binnen de huizinge alle geweld heeft uitgeoefend, de jonge vrouw zig zwanger bevindende en in de kamer zijnde gevlugt, heeft hij met moord en dood bedreigd, dan de deur niet kunnende open krijgen, is zij dat gevaar gelukkig ontkomen, en dat een man die wel bevoegd is om de geheele repartitie te voldoen.
Te Nes is onder aanvoering van **G. P. Reitsma** en **Jan Douwes Visser** de heer Predikant gedwongen om ter kanzel te treeden en meer smaad aangedaan: ook heeft G. P. Reitsma zich niet ontzien den Bode R.W. Doedema te knijpen en te dwingen zoo te doen als hij verkoos te hebben dat hij deed (sic!). Voor het overige kan ik aanmerken dat de meeste leden van den Raad meerder schade is aangedaan dan een der klagers nu behoeft te betalen zelfs bij den toenmaligen adjunct hebben veler hunner eeten afgedwongen en jenever gevorderd zoo veel ieder verlangde, hetgeen hij niet durfde weigeren uit vrees voor mishandelingen, 't welk hem ook bedreigd wierd. Ik zou meerder zaken kunnen optellen ten nadele der tekenaars doch achte niet meer nodig te zijn U.Ed.Gest. met meerder te vermoeien.
Getekend door de Raad en de Schout der gemeente, **K. M. Wijnia**

Verdere betrokkenen: D. W. Doedema, B. D. Hogstra, Fredrik Schregardus, H. D. Hartmans, E. S.? Idsardi, K. P. Bosch, S. P. Feenstra, Tewes Fokkens, R. W. Doedema.

Andere vondsten waarin bovengenoemde personen voorkomen:
Hartman Jorrits Hartmans te Wierum. Hij staat in een document als **zetter der belastingen** over 1822 in genoemde plaats ontvang Ternaard, enz. jaar 1822 (2)
Hartman Dirks Hartmans, waarnemend Strandvonder enz. in bijzijn van Jan Jansz de Feyfer en Simon Hendriks Kamminga, commiessen bij de belastingen te Wierum zijn overgegaan tot het inventariseren van een **partij losse tabaksbladen** geheel nat en door het zeewater beschadigd enz. geborgen door Lieuwe Doekes van Dijk, Johannes Atzes de Boer, Ulrik Christiaans de Jong, Gerlof Tietes Visser, Gerlof Sytzes Wieringa, Willem Riemerens Mans, Frederik Eelzes Schregardus, Louw Ates de Jong, Age Alofs de Kleine, Einte Jans van der Zee, bij elke berger staat wat hij geborgen heeft uit zee enz. enz. jaar 1823 (4)

Bron:
Website Anton Musquetier, www.altijdstrijdvaardig.nl met index Prov. Bestuurlijk Archief van Friesland 1813-1924/Toevalsvondsten.

VRAAG

van Onno Elgersma (o.elgersma@chello.nl) eveneens n.a.v. door Anton Musquetier gepubliceerd overzicht van toevalsvondsten.
Beste Sneupers, Anton Musquetier houdt zoektochten in het archief van de provincie Fryslân en publiceert regelmatig samenvattingen. N.a.v. daarvan kreeg ik van hem een kopie van een dossier dat brieven bevat van de Schout van de Gemeente Nes, K.M. Wynia, aan de Gouverneur van de Provincie Vriesland, Idsaert Aebinga van Humalda (1754-1834). Het dossier bevat twee brieven gedateerd 28 november 1814 en 19 november 1814.
Uit de brieven valt op te maken dat de Provincie over het jaar 1813 nog een achterstallige belasting te vorderen heeft van de Gemeente Nes ten bedrage van 136 guldens, 6 stuivers en 2 penningen. De Schout merkt in zijn brief op dat de verdeling van de schuld over de inwoners niet willekeurig is maar wel onevenredig. Uit de brieven valt op te maken dat deze belasting niet in goede aarde is gevallen (zie boven). Verder bevat het dossier een lijst van ingezetenen die bij moeten dragen en voor welk bedrag ze aangeslagen worden. Mijn familielid, H.W. Elgersma, werd aangeslagen voor 6 stuivers, de hoogste aanslag was 2 gulden, ofwel 40 stuivers. Is u iets meer bekend van dit “oproer” ?

DE STICHTING ERFSKIP TERPDOARPEN

Andries Dijkstra

Graag wil ik u allen, als rechtgeaarde Sneupers in de streekhistorie van NO Fryslân, onze stichting onder de aandacht brengen. Deze werd begin 2004 opgericht door Johannes van Dijk, Catharinus van der Ploeg en Andries Dijkstra. Van alle drie zijn hun voorouders grotendeels afkomstig uit Ferwerderadeel. Alle drie waren ze, onafhankelijk van elkaar, al jaren bezig met het onderzoeken, verzamelen en publiceren van genealogische en historische gegevens uit deze gemeente. Het toeval, zo dit al bestaat, bracht hen in de loop van 2003 samen en ze besloten om hun krachten te bundelen in de stichting "Erfskip Terpdoarpen". Medio 2007 heeft Pyt Nauta de stichting versterkt als bestuurslid.
Als belangrijkste drijfveren, zo men wil doelstellingen, kan ik noemen:

- Het verzamelen, rubriceren en publiceren van zo compleet mogelijke genealogieën, streekhistorische verhalen, wetenswaardigheden en beeldmateriaal uit de gemeente Ferwerderadeel.
- Een breed publiek, in zowel binnen- als buitenland, laagdrempelig in staat stellen om kennis te nemen van genoemd historisch materiaal.

De stichting hoopt dat hiermee, bij zowel jong als oud, het historisch besef en belangstelling voor de streekhistorie zal toenemen. Om die reden is de website www.erfskipterpdoarpen.nl in de lucht. Hierop kan men tal van interessante onderwerpen vinden, zoals vele genealogieën van families uit Ferwerderadeel, grafregisters van kerkhoven, verhalen over landverhuizers, de armvoogdij en armhuizen, beeldmateriaal (o.a. familieportretten, dorpsgezichten), etc. Daarnaast zijn meerdere boekwerkjes, boeken en een DVD met dorpsfilms uitgegeven, deze zijn bij de stichting te bestellen. Ik noem er een aantal.

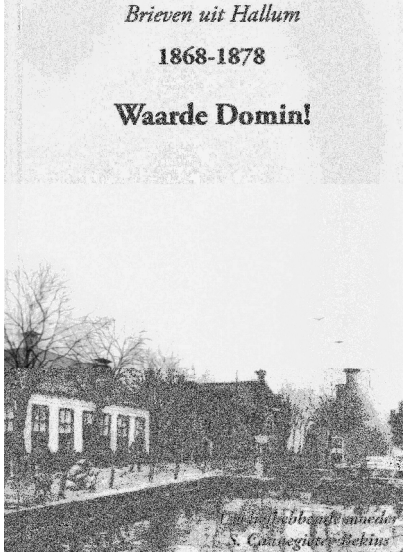

Zo verscheen in november 2007 het boekje **"Waarde Domin!"**

Al vele jaren stond op de zolder van Henk en Mieke Cannegieter uit Veendam een aantal dozen met de genealogische nalatenschap van de familie Cannegieter. In één van de dozen bevond zich een map met ca. 50 brieven, geschreven in de periode 1868-1878, door Sytske Cannegieter-Bekius aan haar zoon Dominicus. Sytske was de echtgenote van Hallumer dokter Cannegieter, haar zoon was in die tijd kandidaat-notaris in Molenaarsgraaf.
In het boekje zijn deze brieven te lezen en bieden daarmee een bijzondere inkijk in het leven van dit doktersgezin en het Hallumer dorpsleven in de 2e helft van de 19e eeuw.

Een bijzondere heruitgave van **"Ferwerd Ferah"**, met als neventitel "ûnder de poarte troch", verscheen in maart 2008. Dit boekje werd in 1990 voor het eerst uitgegeven door Johannes van Dijk.
Hij beschrijft daarin vele interessante bijzonderheden over het kerkhof van het dorp Ferwerd, begrafenisgebruiken in het algemeen, een aantal aardige anekdotes en een korte weergave van de geschiedenis van de uitvaartvereniging "De Laatste Eer" te Ferwerd.

In april 2008 verscheen de dubbel DVD **Ferwerderadiel, Bylden út it ferline"**, met unieke beelden van o.a. Ferwerd, Marrum en Hogebeintum. De DVD bevat bijna vier uren met prachtig filmmateriaal uit de periode 1949 – 1965 van en over de dorpen Ferwerd en Marrum. Bejaardenreisjes en dorpsfilms bieden een prachtig beeld van het dorpsleven in die jaren.
Bij de DVD bevindt zich een boekje met informatie en vele namen van de dorpsbewoners die op de films te zien zijn.

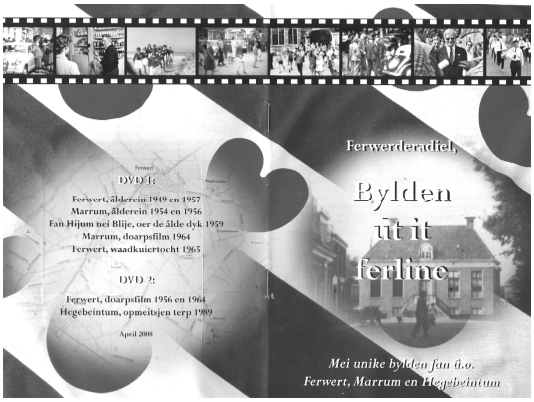

Tot slot zijn wij altijd op zoek naar documentatie – foto's, familiegeschiedenissen, verhalen, correspondentie, etc. – over Ferwerderadeel en haar inwoners. Mocht er bij u nog iets liggen in een dressoirlade, in een schoenendoos of ergens op zolder en wilt u dat met ons delen, dan houden we ons van harte aanbevolen!

ZEEPROTEST

Pieter F. Visser (pf.visser@chello.nl)

In een scheepsverklaring of zeeprotest legde de kapitein direct na aankomst in een haven verantwoording af over zijn laatste reis ten behoeve van eventuele latere juridische procedures. In de 17 en 18e eeuw werden deze verklaringen afgelegd voor een notaris. Na 1811 voor de daartoe aangewezen rechtbank, echter incidenteel ook nog wel voor een notaris.

Dat deed ook Livius Gerhardus Dubblinga, wonende te Paesens.(1)
Op 5 mei 1835 verschijnt hij voor notaris Frederik Witteveen te Metslawier en doet verslag van zijn belevenissen.
Hij is kapitein van het tjalkschip "De Vier Gezusters", dat wegens opgelopen schade binnen de Ezumerzijl is afgemeerd.
Op 2 april 1835 heeft hij in Wismar(2) een lading rogge ingeladen en is met bestemming van de Maas op 4 april met Oostelijke wind naar zee gezeild. Vooraf heeft hij de luiken en mast en pompen met voldoende kragen(3) voorzien en zijn schip verder *"volgens zeecostuum voorzien"*.
Op 29 en 30 april is hij ter hoogte van Helgoland door een zware storm belopen. Hij wordt genoodzaakt het grootzeil, de kluiffok en een overboord geslagen kabel te kappen. Eén van de zwaarden slaat aan stukken. Het schip wordt lek. In deze toestand is hij genoodzaakt het Friesegat binnen te lopen. Al varende als bijligger is hij ingeklaard en met behulp van vier mannen is hij hedenmorgen binnen de Ezumerzijl gekomen. Een gedeelte van de lading heeft hij vooraf in een ligter overgezet.
Dubblinga protesteert(4) bij deze tegen stormen, hoge zee en allerhande oorzaken waardoor hij schade aan schip en lading heeft bekomen. In het bijzijn van Jan Piers de Vries, winkelier, Fokke Pieters Fokkema, arbeider, beiden te Metslawier werd de verklaring op schrift gezet en getekend.

Livius Gerhardus Dubblinga, geboren op 20 nov. 1787 te Paesens(5) behoort tot het Schiermonnikoger geslacht Dubblinga en is afstammeling van ds. Livius Dubblinga, die in 1688 predikant werd op Schiermonnikoog.
Livius Gerhardus ging op 19 oktober 1810 op Schiermonnikoog in ondertrouw met Meinsina Clasens Kievit, geb. op 4 maart 1787 te Schiermonnikoog. Zijn vader, ook een Livius Gerhardus Dubblinga, ged. in 1744 op Schiermonnikoog, trouwde in Paesens met Sibbeltje Taedes.

Noten:
1. Tresoar, toegang 26, inventaris 104021, akte 83.

2. In Mecklenburg aan de Lübeckerbocht.
3. Een oproep aan deskundigen om uitleg over kragen
4. Protesteren betekent in dit geval een schriftelijke verklaring dat men zich verzet tegen een gebeuren waardoor men in zijn rechten verkort wordt.
5. Zie H.D. Teensma, pag. 93. Hier is overigens sprake van een zetfout, waar als geboortejaar 1782 is vermeld. Dit moet dus zijn 1787.

Uit de Leeuwarder Courant van 19-11-1830

Leeuwarden, den 18 november
In de laatste nummers der StaatsCourant vindt men weder onder meerdere anderen, de navolgende giften, door bewoners van deze provincie, ten behoeve van het Vaderland en de algemene Wapening gedaan:
Door G. van Oudshoorn, ontvanger der directe belastingen en accijnsen te Kollum en Nieuw Kruisland: een gouden oorijzer.
Door K.G. Koopmans, in zijne betrekking van boekhouder van het algemeen armenhuis te Holwerd, twee pakjes pluksel en windsels, vervaardigd door de armen in dat gesticht (alleen onze regio vermeld, red.).

VRAAG

Familie Schaap-Boonstra (rabbithill@ziggo.nl)
Al geruime tijd zijn wij op zoek naar informatie over Hendrick Heeres, verre voorouder van de latere Boonstra-tak-45. Hieronder volgt wat er op dit moment van hem bekend is.
Hij is geboren in Achtkarspelen omstreeks 1640, overleden 18-4-1714, oud 74 jaar, te Ureterp alwaar hij in de kerk begraven ligt.
Hij vertrekt met attestatie op 5-6-1674 vanuit Twijzel naar Drachten waar hij als beroepen herbergier en brouwer uitoefent.
Hendrick Heeres trouwt twee maal. De eerste keer in 1668 met Aath Halbes (1640-1685). Samen krijgen zij een zoon Heere Heeres (geb. 1670 te Kootstertille). De tweede keer trouwt hij op 14-11-1686 te Drachten met Aaltje Sygers (geb. 1650). Zij krijgen samen een zoon Syger (geb. 1687 te Drachten) die waarschijnlijk ongehuwd overlijdt.
We hebben de volgende vragen: wie waren zijn ouders, had hij ook broers en zusters, had hij nog meer kinderen.
Wie helpt ons verder? Bij voorbaat dank.

DIJKBEWAKING PAESENS TOT NIEUWE ZIJLEN OFFICIEEL GEREGELD IN 1819

Hans Zijlstra (hzijlstra@yahoo.com)

Metslawier den 10 December 1819

Nr. 453
Op ontvangst van UEdelGrootachtbare missive van den 27e November ll: Divisie van Financien No.738 heb ik mij gehaast om dadelijk aan het 5e Lid van dezelve te voldoen door te benoemen de perzonen van **Jan Meints Smeding** onderwijzer der Jeugd en dorpwagter, **Auke Aukes de Vries** en **Age Nuttes de Jong** beide Visjagers ter zee, en allen woonagtig te Paesens, **Jakob Jans Slagter** Castelein te Oostmahorn, **Taede Jans Douwes** en **Jan Jans Douwes** beide schilschippers te Ezumazijl en allen onder Anjum, welke zich bij eene acte verbinden om aan alle maatregelen en bepalingen bij gedagte missive voorgeschreven te zullen voldoen, zijnde de voorwaarde waarop deze personen zich verbinden door mij onder UEdelGrootachtb nadere approbatie aangenomen. Het is uit hoofde van dien dat ik de eer heb Afschrift dier acte hier nevens te voegen en aan UEdelGrootachtbare beoordeling en welmeening te onderwerpen; En om provisioneele perzonen en goederen van gestrande scheepen herkomstig op te nemen en te bewaren ben ik met voorkennisse van het Dijksbestuur van Oostdongeradeel als eigenaar in staat gesteld om bij voorkomende gelegenheid te kunnen disponeeren over eene ruime huizenge voorzien van twee kamers, verscheidene bedsteden en van een ruim achterhuis of stallinge genaamd het **Raskershuis** (1) aan de zeedijk tusschen Oostmahorn en Ezumazijl met No.154 onder Anjum, staande afgescheiden van andere woningen en hebbende voor dezen tot een brak (barak) gediend en wanneer deze Huizenge niet genoegzaam of voldoende is kan er volgens toezegging van het zelve Bestuur over het groote Pakhuis op Oostmahorn worden beschikt.
De Grietman van Oostdongeradeel, P.(?) de With (handtekening)

Naar aanleiding van het 5e Lid eener missive van den Heer Gouverneur dezer Provincie dato 27 November 1819 Div. van Financien No.738, na voorlezing aan ons wel bekend, door den Heer Grietman van Oostdongeradeel benoemd, nemen wij ondergeteekenden **Jan Meints Smeding**, onderwijzer der Jeugd en dorpwagter, **Auke Aukes de Vries** en **Age Nuttes de Jong**, Vischjagers ter zee, alle te Paesens, **Jakob Jans**

Slagter kastelein te Oostmahorn onder Anjum, **Taede Jans Douwes** en **Jan Jans Douwes** schilschippers te Ezumazijl onder Anjum woonagtig, aan om bij het stranden van schepen of zeedriften van waar ook komende, dadelijk op aanzegging van denzelven Grietman of gelastigde door onze personen zoo aan de wal te Lande, als ter Zee, met de Scheepen genaamd de Drie Gebroeders behorende aan mij A.N. de Jong, en de Jonge Jan, behorende aan mij T.J. Douwes, en moetende ten allen tijde tot het bedoelde einde Zeilreed liggen, de eerste aan de Palen omtrent Paesens en de laatste buiten de Zijl omtrent Ezumazijl, alle mogelijke bijstand toe te brengen, met geene andere adsistentie als van perzonen daartoe speciaal door gemelde Grietman gedisigneerd, verders alle goederen en perzonen tot voorschreven Schepen en driften behorende als besmet aangemerkt, zorgvuldig buiten alle gemeenschap te brengen en aldaar in Zodanige huizen en bergplaatzen te bewaren als ons door of van wege den Grietman zal worden aangewezen, daarenboven de Schipbreukelingen van nodige te voorzien, en eindelijk ten einde aan de welmeening van gedagte Heer Gouverneurs missive te beter worde voldaan nemen wij aan altoost bij de Hand te zijn terwijl om op het Stranden waakzaam te zijn ten minsten twee van ons dagelijks den zeedijk tusschen de Nieuwezijlen en Paesens zullen aflopen of door andere maatregelen werkzaam zijn alles naar genoegen en beschikking van de Grietman of gelastigde, zullende ingeval wij door ziekte of andere belemmering niet in staat zijn om naar behoren onze dienst waar te nemen de Grietman de vrijheid hebben om ten onzen kosten andere in onze plaats te stellen.
Alles onder voorwaarden dat voor ieder dagdienst waar toe wij ons bij dezen verbinden zoo ten aanzien van onze perzonen als Schepen in te gaan met de approbatie van den Heer Gouverneur en loop houdende gedurende den tijd dat de maatregelen van quarantaine voor Schepen uit besmette of verdachte plaatzen komende in de zeehavens van dit Rijk zullen worden in acht genomen of eindigende zoodra deswegens door of van wegens den Heer Gouverneur dezer Provincie opzegging zal worden gedaan, aan een ieder van ons zal worden betaald drie Guldens en voor ieder schip vier guldens met daar te boven eene behoorlijke schadeloosstelling in cas van onverhoopte schade aan of van verlies van perzonen of schepen ter beoordeling aan Heeren Gedeputeerde Staten dezer Provincie.
In kennisse onze handteekeningen in tegenwoordigheid van mij Grietman van Oostdongeradeel die door meede onderteekening dezes voorschreven voorwaarden onder nadere approbatie van den Heer Gouverneur dezer Provincie verklaart aan te nemen.

Metslawier den 10enDecember 1819,

was geteekend, Jacob Jans Slagter, J. Smeding, T.J. Douwes, J. Jan Douwes, A. Aukes de Vrijs, A. Nuttes de Jong, T. de With. Voor Afschrift conform.

Noot:
1. De Raskes of Raskers is de naam voor een gedeelte van het dorpsgebied van Anjum, gelegen tussen Oostmahorn en Ezumazijl. De Raskers komt van de "rusken", Fries voor puntklaver, Juncus acutiflorus Ehrh. ex Hoffm, ook wel platte rus, draadrus, zeegroene rus, dwergrus of trekrus.
Het Raskershúske was een daar gebouwd huis, het is nog wel bekend en de weg daarheen heet ook nu nog de "Raskers". Bij de ruilverkaveling is dit gebied vierkant verkaveld.

Bron:
Vondsten uit het Provinciaal Bestuurlijk Archief van Friesland, 1813-1924, via index op website Anton Musquetier, www.altijdstrijdvaardig.nl.

VRAAG

Tot mijn voorgeslacht behoort de (Friese) familie Revius. Enkele takken van deze familie hebben ook in Dokkum gewoond. Ik noem er twee:
Arnoldus Revius (1677-1709), die in 1702 huwt met Gertje Lambergen (dochter van Antonius, rector van de Latijnse school), lidmaat 1704, burger 1705, bij de personele goedschatting is zijn vermogen 6000 en behoort hij daarmee tot de rijkeren in de stad;
en zijn neef Jacobus Revius (1676-1749), die met zijn moeder, de weduwe Claaske Vermees, in de stad woonde (in 1695 vertrokken ze naar Franeker, waar hij medicijnen en theologie studeerde, om in 1701 weer terug te keren), in 1709 trouwde met Aukje Schregardus (dochter van de arts-predikant) en in 1715 predikant werd in Anjum.
Ik zou met name wat meer willen weten over Arnoldus Revius en Claaske Vermees. Arnoldus wordt bij de doop van een van zijn kinderen aangeduid als 'monseigneur'. Waar zou ik over zijn leven in Dokkum nog iets meer te weten kunnen komen? Claaske Vermees lijkt afkomstig te zijn uit de Dokkumer familie Vermees, al heb ik daar geen sluitend bewijs voor. Wat is er meer bekend over deze familie? K.W. de Jong, www.kwdejong.info.

SCHOONHEID IN GRONINGEN EN IN DOKKUM

Douwe Zwart (dazwart@home.nl)

Zo, dat schiet aardig op en spelend met zijn horlogeketting loopt Wildschut, de huisarchitect van Firma de Gruyter naar zijn bureau. Hè, hè, zucht hij, eindelijk een De Gruyterwinkel in Dokkum. In de Waagstraat, een kort smal straatje in het hartje van de stad, zal de nieuwe winkel verrijzen. Al sinds 1928 geniet Wildschut een groot vertrouwen bij de familie De Gruyter.
Hier moet wat aan veranderd worden, denkt hij, een verticale strook glas-in-lood in de muur, ja zo, dat is mooi. Nu nog de muren versieren, keramische tegels in felle kleuren, ja dat zou kunnen want dat maakt de gevel veel mooier. Geld moet rollen want er is immers genoeg van dat blinkende zilver, ondanks de nijpende economische wereldcrisis. De firma is tenslotte Nederlands grootste kruidenier en de zaken gaan bijzonder goed. Er komen steeds meer vestigingen van de grootgrutter. Het is bijna niet te geloven maar het is allemaal begonnen met een eenvoudige winkel in Den Bosch, waar Piet de Gruijter en zijn vrouw Petronella Kroon sinds 1818 hun waren verkochten. Grote voorraadbakken had het echtpaar nodig voor al de granen, zaden, kippenvoer, erwten en meel. Vader Henricus de Gruijter werkte nog op de rosmolen waar een paard de maalstenen in beweging bracht. Wederom met zijn potlood over het papier schetsend verschijnen de laatste contouren van de nieuwe De Gruyterwinkel.
Op 13 april 1935 dient firma De Gruyter te 's-Hertogenbosch een verzoek in bij de gemeente Dokkum om een vergunning te krijgen 'tot het oprichten van een winkelhuis met magazijnen en het sloopen van de zich op het terrein bevindende gebouwen in de gemeente Dockum aan de Waagstraat hoek Gasthuisstraat'. Het werk zal worden uitgevoerd door P. de Gruyter & Zn. N.V. Afd. Bouwwerken te 's-Hertogenbosch – Orthenstraat 16. De bouwkosten zullen 8.500 gulden bedragen en dat is in de crisisjaren een som geld!

Op een warme zomerdag sla ik de Waagstraat in, midden in Dokkum. Het eenvoudige maar toch sierlijke gebouw van Wildschut staat er gelukkig nog steeds, maar verdwenen is het opschrift 'De Gruyter'. In de jaren zestig verslechterde de financiële positie van de grootgrutter in Nederland. De zaken gingen achteruit. Verkoop van koffie en thee, maar ook van de zeep

en wasmiddelen die door De Gruyter werden verpakt, liep door de opkomst van de supermarkt niet goed meer. Nederlands bekendste kruidenier kon de concurrentie niet meer aan. De winkel in Dokkum werd rond 1968-1970 verkocht. Paul de Gruijter trad op 31 december 1970 af als laatste topman van zijn familie. Hiermee was in feite het doek gevallen voor de haast legendarisch geworden firma De Gruyter. Nog immer sieren de stroken glas-in-lood en keramische tegels de strakke gevelpartijen van het gebouw.

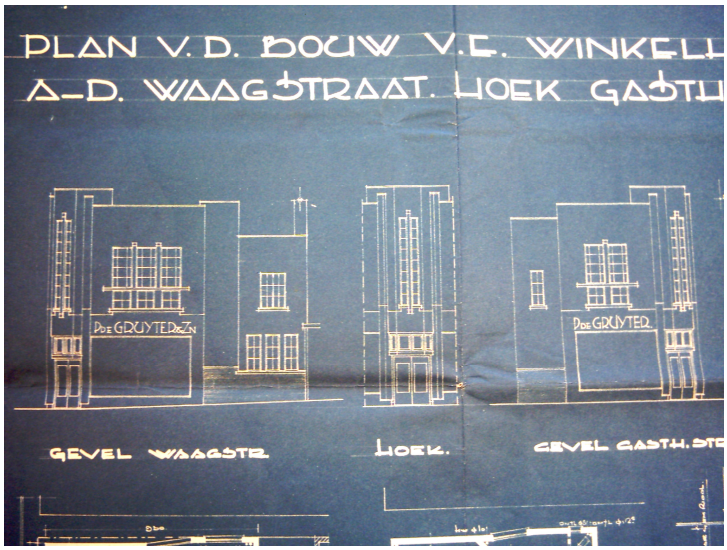

Bouwtekening van de De Gruyter-winkel in de Waagstraat te Dokkum, 1935

De verdiepte metselvoegen tussen de rode baksteen zorgen voor levendigheid van het muurwerk. De vooroorlogse winkels van De Gruyter zijn gemakkelijk te herkennen aan de blauw geglazuurde keramische tegels waarmee de puien zijn bekleed, ze zijn daardoor uiterst decoratief. Helaas ook hier geldt 'tiden hawwe tiden' want de boven- en onderpui zijn nu elkaars dissonant, ze vormen niet meer een schoon geheel. Desondanks is het gebouw nog best de moeite waard! Gewapend met fotocamera maak ik een aantal foto's. Nu de binnenkant nog en wat zich al laat raden, treffen we hier geen kruideniersinterieur meer aan maar een strakke moderne inrichting die bij een telefoonwinkel past. Uitgebroken of weggespijkerd zijn de stenen vloeren en het teak- of mahoniehout, schappen, containers en toonbank. De karakteristieke koperen silo's tussen de donkerrode winkelschappen zijn al decennia lang verdwenen. Niet alleen het interieur is helemaal weg maar ook de geuren van vers gebrande en gemalen koffiebonen zijn niet meer te ruiken. Door de hedendaags strakke

inrichting, waar geen ruimte meer is voor versieringen en andere tierelantijnen, is de typische De Gruytersfeer van de jaren dertig helaas volledig verdwenen.
Reclameleuzen als:
'En betere waar/ En 10 procent/ alleen De Gruyter',
'De Week der bezuiniging begint iederen donderdag door de extra voordeelen van De Gruyter's Etalage-Reclame', verdwenen in de nevelen der historie. Een einde was gekomen aan de firma van 'Piet den Dief'.

Interieur van De Gruyter (winkel aan de Waagstraat te Dokkum) in 1957. Op de foto van links naar rechts, Jannie Haaijer (Dokkum), Janke de Jong (Nes), Hinke van Breeden (Rinsumageest, dochter van de smid) en Pietje Sloot (Veenwouden).

Jannie Broersma-Haaijer uit Dokkum herinnert zich nog goed hoe de winkel er uit zag. 'Ik ben in 1956 bij de Gruyter gekomen en in 1964 gestopt want toen ging ik trouwen want dat was toen zo. In 1957 waren Janke de Jong uit Nes, Hinke van Breeden uit Rinsumageest en Pietje Sloot uit Veenwouden mijn collega's. In de winkel noemden we elkaar altijd bij de achternaam en nooit bij de voornaam en dat is vreemd eigenlijk. We droegen in het begin schorten in de kleuren paars en wit, later witte schorten en nog weer later lichtblauwe schorten. Zelf vond ik de lichtblauwe de enige mooie die we gedragen hebben. We hebben een mooie tijd gehad. We waren dus met vier meiskes en moesten de klanten helpen,

de kas opmaken en geld naar de Middenstandsbank brengen. Onze vaste bezorger was Elzinga uit Zwaagwesteinde. Door wind en regen trapte of schoof hij de bakfiets naar de klanten die overal verspreid woonden. In de stad met een bakfiets rijden en zeker in de Waagstraat en Hoogstraat was bijna geen doen. Goeie remmen op een bakfiets want anders had je een probleem!'
In de winkel stonden volgens mevrouw Broersma de rekken en artikelen tot aan het plafond. Verder stonden er containers (voor o.a. de koffie) en grote blauwe bakken die op elkaar en ook naast elkaar stonden opgesteld, vol met groene erwten, spliterwten. De inpaktafel werd gebruikt als werktafel. Onder elke etalage stond een grote op kolen gestookte CV. Achter de winkel had je een keukentje met aanrecht en een klein kantoor, die aan de Waagstraatzijde grensde. 'Een keer schrokken we ons op een ochtend een hoedje! De stenen vloeren liepen onder water, een overstroming maar gelukkig viel alles nog mee'. Gordijntjes op koperen roeden sierden de etalages en om de zoveel tijd kwam de etaleur van De Gruyter langs. Het rayonhoofd de heer Schroor woonde aan de Westersingel in Leeuwarden. Wanneer je 1½ jaar bij De Gruyter had gewerkt mocht je de fabriek in Den Bosch bewonderen want daar werd alles gemaakt en ingepakt. Aan de Oude Veemarkt (Leeuwarden) in een kleine kroeg deden we de cursus voor het kruideniersvakdiploma. 'Ik fond der foar gjin stuver an! We moesten verschillende soorten bonen leren onderscheiden. Ik heb het diploma in Groningen gehaald met 16 punten, zoveel had je ook nodig! Het werk in de winkel was prachtig. Regelmatig controleerde Van Woerkom uit Den Bosch de winkel, want vier meisjes een winkel runnen was niet niks! Alles was in die tijd heel goedkoop, een pakje boter kostte in 1956 nog 38 cent, een kilo suiker 98 cent, een pond koffie fl. 1, 48 en de duurste kostte fl. 2,18. Je had verschillende soorten koffie, de goedkoopste had een oranje kleur, de iets duurdere een blauwe, de weer iets duurdere een rode kleur en de allerduurste een goudkleur.'

Ik loop begin dit jaar door Groningen en doe daar een geweldige ontdekking want, lopend vanaf de parkeerplaats richting centrum, passeer ik de hoek van de Steentilstraat waar ik iets heel moois zie.

Het is bijna niet te geloven, een authentieke gevel, ontworpen door T.P. Wildschut, huis-architect van de firma De Gruyter! Hier zie ik nog de Gruyterstijl in al zijn vooroorlogse glorie. De zware robuuste etalage is uitgevoerd in waarschijnlijk teak- of mahoniehout.
De karakteristieke keramische tegels, stroken glas-in-lood met non-figuratieve voorstellingen bezorgen het pand een zekere schoonheid. Het is gebouwd in de stijl der Amsterdamsche School. Deze stijl kenmerkt zich door siermetselwerk, decoratieve versieringen aan de gevels en gegeven accenten bij deurportieken en doorgangen. Bovendien valt deze stijl op door het gebruik van mondsteen, die enigszins vervormd uit de ringoven komt. Deze expressionistische bouwstijl, die ook doordringt in het interieur (1910-1930), kreeg in 1916 al haar naam Amsterdamsche School. Bekende vertegenwoordigers uit die stroming waren Kramer, Krop, de Klerk en van der Mey. 'Op de girobus golft de zee', in Trouw van 23 juni 2008, geschreven door Arend Evenhuis, vergelijkt de Amsterdamsche School met de zee, 'golving, krulling en deining'.
De winkel van Wildschut bezit al de bovenstaande kenmerken. Het gebouw lijkt weliswaar sprekend op dat van Dokkum maar is wat weelderiger, rijker uitgevoerd.'Happy Walker' staat op de voorgevel, waar zou dit toch op slaan? Eigenlijk een heel logische naam want dat slaat natuurlijk op de schoenen die hier verkocht worden, de tegenwoordige toko. Fraai liggen de stappers uitgestald in de etalage! Nu kan ik niet langer wachten en dus loop ik binnen met de aanhef: 'Ik kom niet voor de schoenen maar voor jullie prachtige winkel'. 'O ja natuurlijk, dat maken we wel vaker mee dat mensen onze winkel willen bekijken, je ziet winkels als deze niet zoveel meer' aldus de charmante verkoopster. Ze loopt naar achteren en haalt Chris Prenger naar de winkel, de huidige trotse eigenaar. Hij is aangenaam verrast door mijn belangstelling voor zijn winkel. Enkele weken later ontmoet ik niet alleen Chris Prenger maar tref ik eveneens zijn vader. 'Het pand was eigendom van de gemeente en die wilde een hele rij panden gaan slopen, waaronder deze winkel'. Aan het woord is Koos Prenger, vader van de huidige eigenaar. 'Mijn buurman Johan Hermse gebruikte de voormalige, in 1931 gebouwde, De Gruyterwinkel als showroom voor zijn fietsen. Hij kon het pand van de gemeente kopen maar wilde niet. Ik was toevallig in de buurt toen ik het hele verhaal hoorde en dus vroeg ik, 'mag ik het dan kopen?'. Dat bleek geen probleem te zijn en de koop werd al snel beklonken. In 1978 werd ik de nieuwe eigenaar. Ons omstreden hoekpand stond al enige tijd op nominatie van afbraak. De gemeente wilde de omliggende bebouwing ook omgooien en er een racebaan van maken. De inmiddels grotendeels vernieuwde gemeenteraad van de stad kwam tijdig terug van haar dwaling en de plannen van grootscheepse afbraak werden afgeblazen. Zo was ik binnen de kortste tijd de trotse eigenaar van

het hoekpand van de Steentilstraat en ik moet eerlijk bekennen dat ik daar nooit spijt van heb gekregen. Als kleine jongen ging ik samen met mijn moeder naar de toenmalige De Gruyterwinkel. Ik herinner me nog de felrode kleuren van de schappen en kleurrijke tegels. Later als volwassene stond ik in diezelfde winkel op een ladder om alles eruit te breken. Met de beitel in de hand zou ik de prachtige tegeltableaus weghakken, nee... toch maar niet.

Maar hoe verkoop ik schoenen in een oud winkelinterieur? Ik ben gestart met de Spurs, dit was de Nederlandse variant van het Canadese merk Roots. De schoenen had ik allemaal goed en zo aantrekkelijk mogelijk voor het publiek uitgestald. De schappen (uiteraard nog uit de De Gruytertijd) met spiegelglas bleken uitermate geschikt'.

Intussen maak ik een aantal foto's van de prachtige tegels in de Amsterdamsche school stijl. De inrichting en qua sfeer doen sterk denken aan de fraaie 'Bioscoopkerk' in Kollum, met al haar mooie non-figuratieve plafondschilderingen, door Egbert Reitsma ontworpen en uitgevoerd door George Mertens. Saillant detail is dat beide heren lid waren van de Groninger kunstenaarsrichting 'De Ploeg'. De tegeltableaus doen vooral denken aan het interieur van het wereldberoemde Tuchinsky in Amsterdam. Zoon Chris, de huidige eigenaar, wijst nog eens naar de tegels, kijk die zijn in 1945 bij de bevrijding van Groningen door rondvliegend glas van de etalage, beschadigd en later bijgeschilderd. De Duitsers gaven de stad niet dus zonder slag of stoot over. Het is eigenlijk een groot wonder dat ons hoekpand er nog staat, ondanks de felle strijd tussen de Duitse bezetter en onze bevrijders.

In het sfeervolle kantoor bewonder ik een oude foto van de Steenstilstraat uit lang vervlogen dagen. 'De Gruyter' lees ik op de voorgevel. Dan neemt zoon Chris het woord. 'De originele tegelvloeren zijn onder het tapijt weggewerkt en voor de ramen hangen de gordijntjes net als vroeger met ringetjes aan koperen roeden'. Vader Koos wenkt me om de rest ook eens te bekijken, de grote kelder onder het huis, de trappen naar de zolders waar

alles eveneens ademt van De Gruytertijd. Hier is nog de sfeer van lang vervlogen dagen en in gedachten zie ik de bedrijvigheid op de zolders, de knechten die de zakken meel naar boven sjouwen en de geuren van koffie en thee. Voorzichtig schijnt de zon door de fraaie stroken glas-in-lood.

Beneden gekomen neemt Chris mij nog even mee naar zijn kantoor waar hij nog enige wetenswaardigheden en bijzonderheden van de winkel op zoekt. 'Hoe ben je zelf eigenlijk in de zaak gekomen?' vraag ik hem. 'Ik deed de Academie voor Lichamelijke Opvoeding en kwam uiteindelijk terecht bij Nike, op de afdeling schoenen. Als product-manager was ik medeverantwoordelijk voor het ontwikkelen van voetbal-schoenen. Dit heb ik acht jaar gedaan en al die tijd veel gereisd, naar Amerika en door heel Europa. Toen begreep ik al snel dat mijn vader me dolgraag in de winkel wilde hebben zodat ik de zaak zou kunnen voortzetten. Eerlijk gezegd, gezien ons uitstekend contact, hoefde ik daar niet lang over na te denken en besloot ik de zaak over te nemen. Mijn vader is blij dat ik net als mijn zuster in de zaak werk en heeft er alle vertrouwen in dat het goed zal gaan en bovendien is hij er trots op dat we zijn visie nog altijd in ere houden.'
Dat de tijd ook hier niet helemaal heeft stil gestaan, bewijst dat de in de winkel aanwezige computer met 'flatscreen' die de oude getrouwe kassa niet heeft weggejaagd want familiair delen zij de winkel. De elektrische lampen in combinatie met het spiegelglas zorgen voor sfeervolle effecten.

Bronnen en literatuur:

Bouwvergunning Dokkum, 1935. Artikel van Gerda Douma
Oord van den, K. *De Gruyter Geschiedenis van een kruideniersimperium*
Krieke, P. *De Gruyter's Snoepje van de Week*
Eliëns T., *Het Art Nouveau en Art Deco boek*, 2003
Klein, T., MC Clelland, N. Haslam, M. O*ntstaan en ontwikkeling en opleving van deze decoratieve stijl*, 1987
Zwart, D.A. *Monument van de maand. De Gereformeerde kerk en het oude postkantoor in Kollum. Een wandeling door Kollum*, 1990
Leidelmeijer, F. e.a., D. *Art Nouveau en Art Deco in Nederland*, 1983

DE BETEKENIS VAN DE CICHOREI VOOR DANTUMADEEL

drs. Oege Jan Leegstra

De teelt van cichorei was zeer arbeidsintensief. De cichoreisector betekende voor velen werk en inkomsten.
Cichorei was ruim een eeuw de kurk waarop de economie van Dantumadeel dreef.
"Zooals in de Veenkoloniën van de Provincie Groningen alles op de aardappel drijft, zo beheerscht de cichoreiverbouw hier bijna alles. Wie kan zich bovengemelde dorpen denken zonder de welige velden cichorei, zonder de groote daartoe behorende gebouwen met hunne hoopen erbij opgestapelde turf en waschinrichtingen," aldus de Bergumer Courant in 1904.
De blauwe bloem van de cichoreiplant is terug te vinden in het dorpswapen en vlag van Wouterswoude, De Valom en van Broeksterwoude.
Vele straatnamen herinneren aan de bekende cichoreimannen, zoals Bergsma, Fontein de Jong, Prakken.
Cichoreistraat in Veenwouden.
In Wouterswoude is een monument ter herinnering aan de cichoreiteelt opgericht.

De belangrijkste drogerijen in Dantumadeel

Driesum

a. Van Sytzamaweg 13
b. Oostwoud; de tweede cichoreidrogerij stond in het buurtschap Oostwoud ten oosten van de Trekvaart, thans bekend als Oostwoud nummers 22, 24 en 26.
De gebouwen zijn lang geleden afgebroken; bekende exploitanten waren Pieter Heerkes Viersen en Gerben Meijer.

Wouterswoude
In Wouterswoude zijn diverse drogerijen geweest
-Voorweg 4 (thans garage van Dick Boersma)
-Achterweg 12 (thans bewoond door de familie Huisjes); lang geleden afgebroken
-Voorweg 73 (thans Van der Galiën)

Dantumawoude
In 1875 stichtte **Foeke Tjeerds Wiegersma** een drogerij met twee eesten tegenover zijn boerderij aan de zuidkant van de Doniaweg (thans huisnummer 102). In 1952 is de drogerij afgebroken.
*It Ald Fabryk/it nij fabryk
Al in 1792 – een paar jaar na de introductie door dominee Niewold te Warga - werd door **Mr. Pieter Adrianus Bergsma** de eerste cichoreifabriek in de gemeente Dantumadeel gesticht. Deze fabriek stond op de zuidoostelijke hoek van de kruising van de Doniaweg en de Dammelaan in Dantumawoude. In de volksmond stond deze fabriek bekend als "it âld fabryk". Volgens Bergsma zelf was ""it âld fabryk" de grootste cichoreifabriek van Nederland. De fabriek omvatte toen zowel een branderij als een drogerij.
In 1846 is de fabriek (toen nog slechts een drogerij) door zoon Jacobus Johannes Bergsma verkocht aan de doopsgezinde predikant **Arnoldus de Jong**. In datzelfde jaar werd It Nij Fabryk aan de Dwarslaan 4 gesticht door deze dominee. Deze drogerij was van Belgische constructie.
Op de leeftijd van ruim 52 jaar is ds. De Jong in 1854 plotseling overleden. Zijn echtgenote, Anna Fontein, heeft jarenlang de drogerijen geëxploiteerd. In 1865 droeg zij de drogerijen over aan haar zoon **Dirk Fontein de Jong** (1837-1898). Van beide ouders kreeg hij dus hun achternaam mee.

Murmerwoude
Dirk Fontein de Jong kocht in 1883 een drogerij aan de Voorweg 38 te Murmerwoude. Deze drogerij werd It Lyts Fabryk genoemd.
Fontein de Jong droeg zijn drie drogerijen in 1888 over aan zijn neef **Arnoldus Prakken**. Arnoldus Prakken verkocht de drogerijen in 1916 aan Mr. Johannes Adrianus Lucardie.
Eind jaren twintig/begin jaren dertig zijn de drogerijen gesloopt.

Akkerwoude
In Akkerwoude stonden diverse drogerijen aan de Achterweg; maar ook zowel aan de Voorweg als aan de Molenweg heeft een cichoreidrogerij gestaan. Het gebouw, dat door de coöperatie De Eendracht is gesticht, staat nog op het terrein van Transportbedrijf Feenstra.

Rinsumageest
Een gegeven moment (plm. 1875) waren er vijf drogerijen in Rinsumageest; hiervan is niets meer over. De drogerij die het laatst is afgebroken, behoorde toe aan rijwielhersteller Eeltje Sikkes Talsma (Zwarte Eeltje).

Broek onder Akkerwoude (thans Broeksterwoude)
Aan de Pieter Durksstraat 1a stond de drogerij van Wolters; in 1965 is het laatste gedeelte ingestort.

De Valom
Het buurtschap De Valom kende twee cichoreidrogerijen. De ene stond aan de noordkant van de vaart.
In de zomer van 1875 werd door Auke Jans Jongsma aan de zuidkant van de Valomstervaart ten oosten van de brug –schuin tegenover de andere drogerij- een woning en een drogerij met twee eesten gesticht. Na zijn overlijden in 1895 nam zijn enige zoon Jan Aukes de drogerij over.
In 1912 werden er twee eesten bijgebouwd door aannemer Romke Ruurds Leegstra. De twee oude schoorstenen, waar elk jaar een ooievaar nestelde, werden verwijderd en vervangen door luikschoorstenen. In 1915 werd er nog een turfschuur bijgebouwd. In deze drogerij werd waarschijnlijk omstreeks 1925 voor de laatste maal cichorei gedroogd.
Het pand was sinds jaren eigendom van de familie Wijbenga van Wijbenga's Tentoonstellingsbouw, die het gebruikte als opslagruimte. Het gebouw is begin 2005 gesloopt door Stichting Dorpsherstel Dantumadeel.
Alleen de buitenkant van de cichoreidrogerij was min of meer in tact gebleven. Het oorspronkelijke interieur was allang verdwenen; de eesten waren al vele jaren eerder uit het gebouw gesloopt.
Het gebouw is nu gereconstrueerd op het terrein van openluchtmuseum "De Sûkerei" aan de Damwoudster Trekweg. Op de ondergrond heeft Wijbenga een modern landhuis gesticht.

Veenwouden/Veenwoudsterwal
Veenwouden/Veenwoudsterwal heeft drie drogerijen gekend. In een vrij vroeg stadium is de productie gestaakt. In en rondom Veenwouden is nooit een intensieve cichoreiteelt geweest. De wortels kwamen uit omliggende plaatsen als Noordbergum, de Bergumerheide, Hurdegaryp, Kuikhorne en Zwaagwesteinde.

Zwaagwesteinde
Door Gentius Klazes Tigler Wybrandi werd er in 1874 een cichoreidrogerij gesticht aan de Zwemmer. Vrij snel na de oprichting moest de drogerij alweer worden afgebroken in verband met de verbreding van het kanaal.
Wybrandi werd later directeur van "Freia" te Veenwouden, de oudste zuivelfabriek van Friesland, gesticht in 1879. Deze fabriek is nog te bezichtigen in het Openluchtmuseum te Arnhem.

De Mieden
In 1888 werd in de Mieden aan de westzijde van het Zwemmer-kanaal een drogerij gesticht door de gebroeders Raap. Later werd een eindje ten noorden daarvan de betonnen brug over de Zwemmer gelegd. In 1955 is het gebouw afgebroken.

ENKELE CENTRA VAN CICHOREIPRODUCTIE BUITEN FRIESLAND

Kloosterburen (maquette in het museum)
In 1820 werd aan de zuidkant van de weg van Kruisweg naar Kloosterburen in een boerderij een cichoreifabriek aangelegd (thans Marneweg 1) door Enne Izebrands Musschenga.
Hij verbouwde, droogde en brandde alles zelf (het gehele productieproces). Het bleef steeds een familiebedrijf.
Tot het einde (medio jaren 60) leverde de firma Musschenga zowel de authentieke cichorei (in pakjes), als de peekoffie (in busjes). De taaie cichorei werd in Groningen "kniepsel" genoemd.

Dalfsen
In 1857 stichtte Berend Hendrik Egberts een cichoreibranderij in Dalfsen. De wortelen werden aanvankelijk uit Friesland betrokken; later uit Zeeland en België. De wortelen moesten na WO II worden ingevoerd, onder andere uit België, Polen en Joegoslavië. Het bedrijf richtte zich toen volledig op de

export; de binnenlandse vraag naar cichorei was vrijwel nihil. De fabriek exporteerde de cichorei naar met name VS, Canada, Australië, India en Afrika. Op 1 juli 1965 is de productie van cichorei stopgezet.

Musschenga
te Kloosterburen

Ossendrecht

Ossendrecht werd wel het cichoreistadje genoemd. In 1859 telde Ossendrecht drie fabrieken. De belangrijkste fabriek zou later die van Mattheeussens blijken te zijn. Deze familie begon met een drogerij in 1834; in 1854 werd er een cichoreibranderij gebouwd.
De drogerijen in Ossendrecht functioneerden tot ongeveer 1900; toen werd er in de omgeving geen cichorei meer geteeld. De gedroogde wortelen werden daarna betrokken uit - naar alle waarschijnlijkheid - eerst Friesland en later uit België en de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden.
In 1888 lieten de Belgische gebroeders De Beukelaar een cichoreifabriek in Ossendrecht bouwen. In 1903 kocht de firma een fabrieksgebouw in Antwerpen aan. Zij werden omstreeks 1930 de grootste fabrikant van België. Het merk was een oud vrouwtje, met de beeltenis van hun moeder, getooid met Ossendrechtse muts en omslagdoek.

TEGENWOORDIG

De consumptie van cichorei als koffiesurrogaat in Nederland is vrijwel nihil. Wel is cichorei vaak bestanddeel van reformkoffie (vgl. *Ersatzkaffee*).
In 1992 heeft de Suikerunie de teelt in Nederland geherintroduceerd; de cichorei wordt verwerkt door Sensus te Roosendaal. De inuline in de wortel van de cichorei wordt gebruikt als suiker- en vetvervanger in voedingsmiddelen

BUITENLAND

In landen als Engeland, Duitsland en de Verenigde Staten (centrum

Louisiana) is cichorei nog wel te verkrijgen. Ook in Zuid-Afrika en India. In België en Frankrijk is zij ruimer voorradig; in vrijwel elke supermarkt staat zij nog naast de koffie in de schappen.

BELGIE
De teelt in de hoogtijdagen vond vooral in midden van West-Vlaanderen plaats. De gedroogde wortelen werden geleverd aan diverse cichorei-branderijen, maar vooral aan *De Beukelaar* te Antwerpen, *Pacha* te Halle en *De Lelie* in Petegem-aan-de-Schelde.
Pacha verwerft rond 1950 het monopolie in het branden van cichorei. In 1991 is *Pacha* overgenomen door de Franse firma *Leroux*.
Momenteel is de teelt zeer marginaal. De nog functionerende asten (Belgisch voor eesten) zijn op de vingers van één hand te tellen.

FRANKRIJK
Ook in Frankrijk raakt cichorei in de tweede helft van de achttiende eeuw in zwang. De productie vond plaats in de streek rond Lille (Rijssel) en –westelijk- in de driehoek Duinkerken-Calais-St. Omer. Jean-Baptiste Alphonse Leroux richtte in 1858 een cichoreifabriek op in Orchies (nabij Lille). Deze fabriek is momenteel vrijwel wereldwijde monopolist.

VRAAG

Waar een Huizer heeft gelopen, groeit geen gras meer, een spreekwoord dat bij veel oudere inwoners van het Gooi bekend is en een (niet bepaald vleiend) oordeel over de Huizenaren bevat. Zo zijn er honderden spreekwoorden en gezegden die inwoners van een bepaalde gemeente karakteriseren. Enkele andere voorbeelden: *Ik kom van Losser, ik weet van niks – Praten en breien, zeggen de meisjes van Leijen – In Rotterdam wordt het geld verdiend en in Amsterdam wordt het uitgegeven.*
Het is mijn bedoeling een boek met dit soort uitdrukkingen uit te geven, waarbij het natuurlijk ook belangrijk is om te vermelden hoe een dergelijk gezegde is ontstaan en wat het betekent.
Verenigingen voor heemkunde en/of plaatselijke geschiedenis beschikken mijns inziens over veel kennis op dit gebied of kennen mensen die nog het een en ander van deze materie weten.
Ik zou u bijzonder erkentelijk zijn, indien u mij dergelijke spreekwoorden en/of gezegden ter beschikking zou kunnen stellen - of in contact zou kunnen brengen met eventuele “zegslieden”. U bij voorbaat hartelijk dankend voor uw reactie, mvg, dr. M.A. van den Broek, tel. 035–6560572, e-mail: m.a.broek@planet.nl

DE VEEPESTREGISTERS UIT 1745 VAN WESTDONGERADEEL

Piet de Haan (de.haan.p@hetnet.nl)

"Hurdegaryp 1749.
De dood in land en stal, neemt weg ons waarde vee, dit waarde reine vee, waar op de huisman praalde, waar van hij twee maal daags gewenste vruchten haalde. Dat staat hier nu en zucht daar liggens weer te sterven.
Hier liggen weer goed dood, daar graaft men in de erven, de huisman staat en zucht, en stort zijn tranen uit. Met zuchten en geschrei tot aan de Hemel stuit, dat hij niet als voorheen de zuivere vrucht mag halen. Dat hij niet als voorheen zijn landheer mag betalen. (...)
Het eindigde met:
"Ik ben niet hooggeleerd, en ik heb geen geleerd vermogen, maar ik heb dit uit oudere schrift en boeken gezogen. Ik zeg hier tot besluit, al wie het beter maakt, ik scheidt hier uit."
Aldus mijn verre voorvader Keimpe Wiegers uit Hurdegaryp naar aanleiding van (weer) een runderziekte.

Gods hand over Nederland, door de pest-siekte onder 't rundvee in 1745.
De onthutste bevolking toont de stervende en gestorven koeien.

Na de veepest 1713-1714 was het november 1744 opnieuw raak. In totaal zouden in de periode rond 1745 alleen al in Fryslân ongeveer 100.000 stuks vee verloren gaan. In Dantumadeel betrof het 2950 stuks, Kollumerland 2559, Ferwerderadiel 2503 en Oostdongeradeel 2338 stuks. De boeren in Westdongeradeel waren aanzienlijk gelukkiger, zij verloren 'slechts' 1558 stuks. De stad Dokkum met z'n stadsboeren verloor een 100 stuks vee. (1)
Deze massale sterfte onder het rundvee bracht de Staten van Friesland ertoe om, net als bij de veepestgolf van 1714, naast maatregelen ter voorkoming van uitbreiding van de ziekte, ook financiële maatregelen voor getroffen vee-eigenaren te treffen.
Deze financiële maatregelen waren:
1. Het hoorngeld over mei 1745 tot mei 1746 werd niet gevorderd en het hoorngeld voor tussen 1 november 1744 en 1 mei 1745 gestorven vee werd kwijtgescholden.
2. De reductie van belastingen, om remisse (betaling) van de huur mogelijk te maken.
3. Vrijstelling van een bepaalde belasting voor hen die op eigenland 2/3 van hun vee hadden verloren, en kwijtschelding van het opbrengen van personele belasting voor wie onder ede verklaarde die niet te kunnen betalen.
4. Een remisse van 1 landsfloreen voor één jaar met als waarde:
1 floreen = 1 koe of 2 rieren of 4 hokkelingen. Had men b.v. 1 koe en 1 rier en 1 hokkeling verloren dan werd dat gerekend als: 1 + ½ + ¼ = 1¾ koe = 1¾ floreen. Voor diegenen die geen floreenbelasting betaalden, was er een douceur (gift in geld) ter waarde van 1 floreen = 2 ducaten. Bij het eerdere voorbeeld van 1¾ koe = 1¾ floreen zou dat betekenen een uitkering van 1¾ x 2 = 3½ ducaat. De waarde van een ducaat bedroeg: 6 car. gl. 6 stuivers.(2) Het komt ook voor dat er korting is op de floreenbelasting en tevens een betaling in ducaten.
Om deze maatregelen te kunnen toepassen was het belangrijk dat het aantal aan de veepest gestorven stuks vee per eigenaar nauwkeurig bijgehouden werd. Het moge duidelijk zijn dat al de getroffen eigenaren hier volledig aan meewerkten en hun gegevens zo gauw mogelijk door de dorpsrechter, de ontvanger of de schoolmeester lieten optekenen.
Veel van deze gegevens zijn verloren gegaan maar van de voormalige gemeente Westdongeradeel zijn per dorp veel lijsten van eigenaren en hun aantallen gestorven vee bewaard gebleven, zei het dat deze lijsten soms in slechte staat zijn.(3)

De veepestregisters van Westdongeradeel
Het pakket documenten omvat bijna 100 meestal losse bladen variërend van A4 formaat tot een kwart A4. Soms een paar aantekeningen van

diegene die de registratie uitvoerde maar meestal een rij namen van eigenaren met het aantal gestorven runderen. Van alle dorpen in Westdongeradeel zijn er nog gegevens aanwezig met daarbij de aantekening dat niet alles compleet is. Het totaal omvat tussenrapportages, totaaloverzichten, eindregisters, maar alles veelal ongesorteerd.
De veepest in Fryslân openbaarde zich eind november 1744. De eerste aanwezige aantekeningen uit de gemeente Westdongeradeel zijn van Brantgum en Waaxens uit maart 1745. Globalere overzichten omvattende een totaal van 7 dorpen zijn uit de periode 15 maart 1745 tot 13 april 1745. Het is daarom aannemelijk dat de veepest zich begin 1745 in Westdongeradeel openbaarde.
Van alle dorpen zal een overzicht in tabelvorm worden gemaakt die in de komende Sneupers en op de Homepage van de Historische Vereniging NOF geplaatst zullen worden. De tabellen zullen een combinatie zijn van twee overzichten die door de Grietenij zijn opgesteld.
Overzicht 1: Begin der ziekte in Westdongeradeel in het voorjaar 1745 tot 1 september 1745.
Overzicht 2: Vanaf 1 september 1745 in Westdongeradeel tot 1 maart 1746.
Door de twee overzichten wordt het per dorp duidelijk of het zwaartepunt van de sterfte van het vee van onze voorouder(s) voor of na 1 september 1745 ligt. In de officiële overzichten waaruit de gegevens voor de te publiceren tabellen zijn gehaald, worden de kalveren niet genoemd. Dit was niet nodig want zij telden voor de vergoeding immers niet mee. In tussentijdse rapportages worden zij soms wel genoemd.

Vrijwel alle namen van de getroffen eigenaren zijn nagetrokken in de Quotisatiekohieren van 1749. De meeste getroffen vee-eigenaren kunnen in deze kohieren teruggevonden worden. Aan de hand daarvan worden beroepen van getroffen vee-eigenaren die niet boer, kleine boer of arbeider waren in de tabellen vermeld, dit als aanknopingspunt voor diegenen die rond die tijd voorouders in Westdongeradeel hebben en menen dat hun voorouders uit hoofde van hun beroep niet in de lijsten kunnen voorkomen. Ook bijzonderheden uit de quotisatie 1749 die mogelijk verband kunnen hebben met de veepest worden hier en daar vermeld zoals b.v. Pijter Olbrants uit Betterwird die 8 koeien, 3 rieren en 5 hoklingen verloor en mogelijk daardoor verarmde want hij staat slechts 4 jaar later bij de quotisatie als 'oud en arm' vermeld.
Hoewel het pachtersoproer van 1749 in de Dongeradelen niet het gevolg was van de veepest is er toch een raakvlak. De ontevredenheid over bestuursvorm en hoogtes van belastingen werd immers versterkt door de terugloop van inkomsten na de massale rundersterfte. Daarom is de rol die enkele vee-eigenaren in het pachtersoproer speelden ook vermeld.(4)

Mochten er namen in de tabellen voorkomen waarvan het niet duidelijk is of het een gezochte voorouder betreft, dan kunnen de Floreen-, Reëel- of Speciekohieren wellicht uitkomst bieden. De vrijwel geheel aanwezige Speciekohieren van Westdongeradeel vanaf 1750 geven echter ook een mooi beeld van de stand van zaken slechts vier/vijf jaar na de grote sterfte van het vee. Neemt men de Quotisatie 1749 er ook nog bij dan is het nog duidelijker hoe het uw voorouders is vergaan na de veepest.

Bronnen:

1. Drie eeuwen Friesland door J. A. Faber. Tabel IV 12.
2. Geschiedenis van de Friese Landbouw, door J.J. Spahr van der Hoek en Dr. O. Postma. Deel I blz. 229.
3. Streekarchivariaat Noordoost Friesland. Archief 1640-1816 voormalige gemeente Westdongeradeel, nr. 229
4. Reboelje yn de Dongeradielen 1749, D.P. Keizer, 1980.

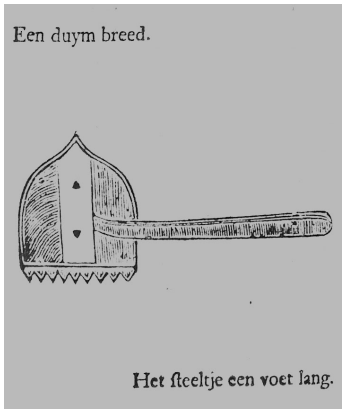

Hiernaast:

Remedien of hulpmiddelen tot de siekte dewelke in dit jaar 1732 begint te ontstaan en te domineeren onder de Paarden en hoornbeesten. Beproeft en goetgekeurt in diergelijke siekt. Eerst ontstaan in Duytschland en daarna verspreyd in Nederland ten jare **1682.** En lestmaal ten jaare 1731 in de generaliteyt van Auvergne en gedeelte van Gannaat. Methode of geneesmiddelen dewelke gebruykt zijn geweest in duytschland ten voorsz. jaare **1682:**

Het is in den eersten ten uytterste important en nootsakelijk van alle dagen 's morgens en 's avonds te visiteeren de tongen der beesten, en naukeurig sien of die niet en zijn bevlekt; want de geene geraakt wesende van de voorschreeve siekte worden bevonden besmet op verscheyde manieren, te weeten: met vlekken of blaasen ter grootte van een boon van swarte of geele coleur. Tot geneesinge van welke siekte het betaamt te doen maaken een instrument van fijn silver op de forme navolgende gemaakt bij de silvere smeeden to loven.

Dit instrument sal in het middelste vast gemaakt worden aan een steel van hout of yzer, om met de punt de blaasen open te scheuren, en met het kammeken de vlekken of blaasen voorschreeven afkrabbende de tonge wel te suiveren. Het welk gedaan zijnde sal men de afgekrabde tonge met fijn zout wrijven, en die afwasschen met een stuk ongebleikt Kempe lynwaad geweikt in sterken azyn, en daar na de besmette tonge strijken met honing.

Betterwird Versturvene runderen foto 89 + 81
(samen met het buurtschap Bornwerderhuizen)

Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen

	Officiële registratie Voorjaar 1745 - 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Claas Sapes	17	6	3			
Jacob Freekx (1)	2	1	4		1	
Binne Martens	17	10	8			
Pijter Olbrants (2)	8	3	5			
Lourens Douwes	6	5	2			
Uitsen Clases	9	5	6			
Jacob Jetses	1		1	1		
Ette Jacobs	7	6	1	2	1	6
Jan Clases	15	4	5			
Tjeerd Tjeerds	4	2				3
Douwe Doekes (3)	10	3	6			
Rinse (Pijters) Hania (4)	10					
Willem Hessels (5)	1				1	
Burgemeester Osinga (6)	4					1
Dirk Sickes (7)		2				
Jackle Sijbrens (8) te Dokkum	1	3				
Driek Tettingks (9)				1		

Volgens de Quotisatie van 1749:

(2) Oud en arm.

(3) Boer, bij de wal.

(4) Door sterffte van sijn beesten veel verloren.

(5) Oud en arm.

(6) wed. Sjoerdt Osinga, brouwerse. Hanspoortster espel. Dokkum.

(7) Molenaar.

(8) Brouwer, begoedigd. Hanspoortster espel Dokkum.

(9) wed. Dirk Tettings, vlaster, is suckelende. Hanspoortster espel Dokkum.

Algemene opmerkingen:

(1) Lolke Hulshuijs die voor zijn aandeel in het pachtersoproer werd gezocht, vluchtte via Gosse Heringa (Holwerd) en Jacob Freerks de Streek naar Hamburg.

(3) Betekenis van ‘bij de wal’: Wat by ’t wâltsje lâns, bij ’t walletje langs, zuinig levend, kalm, voorzichtig.
(4) Door vergelijking van diverse tussenreportages blijkt dat Rinse Pijters en Rinse Hania dezelfde persoon zijn.

Hiaure Versturvene runderen foto 92 + 81

Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen

	Officiële registratie Voorjaar 1745 – 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Jacob Pijters	9	7	4	1		
IJsbrant Offes (1)	2	1	1			
Dirk Ripperts wed.	1		4			
Andrijs Piebes	5		3	1		
Rindert Jans (2)			2	1		
Pijter Tjallings		3	2			
Tiete Sjoerds	4		3			
Overzicht 1 is hierna erg beschadigd. Overzicht 1 aangevuld met behulp van de tussen rapportage 1-3-1745 tot 1-8-1745.						
Pijter Janties	3		5			
Rienk Folkes	3					
Douwe Geerts	5	5	2			
Pijter Aukes	5	3	4			
Pijter Jacobs	5					
Douwe Sakes				3		
Aelse Meintes				1	1	2

Volgens de Quotisatie van 1749:
(1) Suinig in staet; swaer huisgesin.
(2) Schoolmeester.

Raard Versturvene runderen foto 91+82

Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen

	Officiële registratie Voorjaar 1745 – 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Lieuwe Bouwes wed. (1)	5	1	2			
Jan Luitjens	13	6	6			
Gosse Johannes (2)	13	7	8			
Jelle Gerbens	3	1	2			
Pier Douwes	5	1	1			
Johannes Tjallings	3		1			
Anne Annes wed.	2	4	5			
Eelke Clases (3)	15	7	5	3	1	1
Jan Willems (4)	8	2	1			
Teije Joukes	15	2		2	1	
Sijds Clases (5)	17	2	5			
Nanne Joosten	10	2	3	1		
Art Gerrijts	2		1			
Jacob Hendriks	5	2		3	1	6
Jan Tomas	3					
F. S. Rijperda (6)		3				
Nammen Lieuwes						4

Volgens de Quotisatie van 1749:

(1) Moet ondersteunt werden.

(2) Boer; heeft 26 beesten verloren.

(3) Ontfanger; boer.

(4) Boer; vertrocken na Wanswert.

(5) Boer; ontfanger.

(6) Schrijver, woonplaats Dokkum.

Bornwird Versturvene runderen foto 90 + 82

Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen

	Officiële registratie Voorjaar 1745 - 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Hoite Tjerks	15	6	7	2		
Anne Teunis (1)	14	6	5			
Jan Jeltes (2)	14	6	5			
Rienk Sakes (3)	6	2	3			
Einte Clases	11	6	5			
Pijter Jansen	12	2				
Douwe Jans (4)	3	1	2			
Hein Sjoerds	3	3	2			
Jan Keimpes	2	2				
Gerk Jans	2	1	1			
Jan Ulbes		2				
Jan Jansen (5)	1					
Johannes Fonk (6)	2					
Jacob Igles uit Foudgum Zie bij Foudgum onder algemene opmerkingen.	1	1				

Volgens de Quotisatie van 1749:

(2) Welgestelt; siekte onder 't vee; voor 1/3 part.

(3) Rienk Sakes kinders de eene dient en de andere getrout te Ternaard.

(4) Suinig door de sterffte.

(5) wed. Jan Jansen swaer besogt met siekte.

(6) Koemelker, Klein Breedstraatster espel Dokkum.

Algemen opmerkingen:

(1) Op diverse tussenreportages staat Theunis Annes in plaats van Anne Theunis.

Foudgum Versturvene runderen foto 92+ 83

Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen

	Officiële registratie Voorjaar 1745 - 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Broer Jans	9	3	5			
Jan Gosses	11	5	3			
Gerben Harmens	3	2	3			
Tjeerd Tiedes (1)	5	4	4	1		
Tjerk Heins	2			1		
Hendrik Hendriks	1				1	1
Jan Bottes	2				1	2
Popke Sakes	1				1	
Jochum Jans (2)	1		1			
Jacob Igles (3)	14	6	5			
Geert Hendriks					1	
Anne Annes				2	1	4
Reitse Jarigs				1		

Volgens de Quotisatie van 1749:

(1) Door sterfte veel vee verloren

(2) Schoolmeester

Algemene opmerkingen.

(3) Jacob Igles wordt in Westdongeradeel naast zijn woonplaats Foudgum ook vermeld in Bornwird, Waaxens, Hantum en Nes. De familie verloor veel vee maar ging er blijkbaar niet aan kapot. Na het overlijden van Jacob rond 1748 staat zijn weduwe in 1748/49 in de speciekohieren met 11 koeien, 4 paarden en 48 pdm bezaaid land.
Op de tussenreportage 'Begin ziekte tot 1 augustus 1745' staat Jacob Igles vermeld met 21 koeien, 8 rieren, 5 hoklingen en 11 kalveren. Dit wijkt erg af van de officiële bovenstaande registratie. Dit soort verschillen komt vaker voor maar betreft meestal 1 koe of 1 rier zoals b.v. bij de hierboven in de tabel genoemden Broer Jans en Jan Gosses die op de tussenreportage ieder 1 koe en 1 rier meer lieten aantekenen.

Brantgum Versturvene runderen foto 94 + 83

Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen

	Officiële registratie Voorjaar 1745 - 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Minnolt Alberts	2	5				
Fedde Fetses	2	3	3			
Jan Rinses	7	1	3			
Sijmon Juickes	1		1			
Jacob Fetses		1	1			
Fetse Douwes	1		1			
Claas Hanses	1					
Hein Foekes	7		2		3	
Jan Abes wed. (1)	7	2	2			
Wierd Jelkes (1)	3	3				1
Jan Broers	2	1				
Mr. J.Plecker	1	1				
Gerrijt Arjens	3		3	2		
Marten Gerbens		1		1	1	
Bauke Alberts	2			3	1	
Evert Martens van Bergum						
Jacob Gosses					1	2

Volgens de Quotisatie van 1749:

(1) De tekst bij zowel Jan Albes wed. als bij wed. Wierd Jelkes:
Bij 't waltje langs door de sterffte van ’t vee. (zie Betterwerd onder Algemene opmerkingen)

Algemene opmerkingen:

Een aantal personen komt niet voor op de officiële eindlijsten die naar de Staten van Friesland gestuurd zijn maar worden in tussenreportages wel vermeld.
Op de tussenreportage ‘Begin ziekte tot 1 augustus 1745’
Eelke Hendriks 1 kalf.
Jan Hendriks 1 kalf.
Op de tussenreportage ‘Maart 1745’
Eelke Hendriks 1 kalf.
Op de tussenreportage ‘November 1745’
Lammert Jacobs 1 koe en 1 enter rier.

Waaxens Versturvene runderen foto 93 + 84

Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen

	Officiële registratie Voorjaar 1745 - 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Lieuwe Pijters	12	4	6			
Jildert Pijters (1)	5	4	5			
Eelke Beerns	2	2	4			
Hendrik Jans (2)			1			1
Lammert Jacobs (zie ook Brantgum)				6	1	4
Lieuwe Dirks				2		
Jacob Igles van Foudgum. (3)				1		

Volgens de Quotisatie van 1749:

(1) Gemeen boer door de sterffte van de beesten

(2) wed. Hendrik Jans. Bij de wal langs, heeft haar beesten verloren.
Zie Betterwird onder Algemene opmerkingen.

(3) Zie Foudgum onder Algemene opmerkingen.

Algemene opmerkingen:

Een aantal personen komt niet voor op de officiële eindlijsten die naar de Staten van Friesland gestuurd zijn maar worden in tussenreportages wel vermeld.
Op de tussenreportage 'Maart 1745'
Taeke Joukes 4 koeien, 2 rieren, 6 kalveren, 1 twinter os
Op de tussenreportage 'Voor 1 mei 1745'
Taeke Joukes 7 koeien, 2 rieren.
Op de tussenreportage 'Begin ziekte tot 1 augustus 1745'
Taeke Joukes 11 koeien, 3 en, 6 kalveren.
Waarom Taeke Joukes met zoveel gestorven vee niet op de eindlijst voorkomt is niet duidelijk.
Op de tussenreportage 'De maand november 1745'
Gerrijt Arjens (zie Brantgum) 1 koe

Holwerd Versturvene runderen foto 85 + 86 + 77

Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen

	Officiële registratie Voorjaar 1745 – 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Goffe Roelofs	1		1			
Houke Joukes	2	1				
Claas Jans (1)	3	3	3			
Pijter Jacobs (Bonga) wed.	3	1	1			
Sipke Cornelis	1	1	2		1	
Tijs Clases wed.	3		3	2		
Reitse Luitjens	1		2			
Theunis Gosses	4	5	4			
Pijter Jansen Helder	3		3			
Lieuwe Cornelis		1	3			
Gerben Tjerx wed.			4	3		4
De Hr. Grietman Aijlva	3	1				
P. A. de Adam	13	3	1			
Jan Lammerts	4	2	6			
Wijbe Eelkes	1					
Taeckle Sjoerds	3					3
Gosse Heringa (2)	7	6	4		6	
Oege Jans	6	4	7	1		
Willem Harmens	7	2	2			3
Jan Sjoerds (3)	1					
Sijtse Pijters	1					
Antonij Samplonius (4)	2			1		
Gerben Johannes (5)		1				
L. Olivier	2					
Secrets. Hulshuijs (6)	1	1				
Deselve: 1 os van 3 jaar 1 os van 2 jaar	1	1				
Sjoerd Sijtses wed.	1					
Pier Clases	1					
Tjalling Jans	2					

Folkert Hendrix	1					
Aelse Melis wed.	2					
Johannes Aedses	1					
Marten Dirks (7)	1		1	1		
Overzicht 1 is erg beschadigd.						
Overzicht 1 aangevuld met behulp van de tussen-						
rapportage: 'Voorjaar 1745 tot 1-8-1745'						
Bauke Harmens	1					
Harmen Arjens	2	2	1			
Beernt Alberts			6			
Binnert Harmens	3					
Harmen Clases wed.	6	2				
Roelof Sipkes	6	5	3			
Teake Dirks		2				
Sake Minnes (8)	9	3	5			
Frans Jans	1	1	2			
Watse Pijters	1					
Jacob Pijters (9)	5	4	5			
Goffe Lieuwes	1	1				
Roelof Clases	1					
Tjeerd Botes	1		1			
Heert Pijters	2	2	3	2		
Binnert Jacobs	1					
Jan Sijvers wed. (10)	1					
Gerk Jans			1			
Sijmon Jans	1			1		
Dirk Hendrix			1			
Rinnert Clases	1					
Reinder Sijbrens				1		2
Jacob Cornelis				4	2	
Jan Ubles (11)						1
Gerk Beerns				1		
Claas Pijters Stomp				1		
Hendrik Jans Glasema (12)				1		
Schelte Pijters (13)				3		
Sjoerd Joostes (14)				1		1
Tjeerd Sijbes erven				1		

Volgens de Quotisatie van 1749:
(1) Erven
(2) Bijzitter
(3) Coopman of backer (4) Burger
(5) Schipper
(6) Secretaris
(7) Timmerman
(8) Ontvanger.
(9) Kinderen.
(10) Molenaarse
(11) Jan Ulbes dood, wed.
(12) Glasemaker, arbeider.
(13) Voerman. Man dood.
(14) Koopman.
Algemene opmerkingen:
(2) Lolke Hulshuijs (zoon van nr. 6) die voor zijn aandeel in het pachtersoproer werd gezocht vluchtte via Gosse Heringa en Jacob Freerks op de Streek naar Hamburg.
(7) Op de tussenrapportage van 1-11-1745 tot 10-11-1745 niet Timmerman maar Slagter genoemd.
(13) Op de tussenrapportage van 10-9-1745 tot 1-3-1746 niet Voerman maar Speksnijder genoemd.
(14) 12 juli1749 Een oproerige gemeente uit Ternaard trekt in de nacht naar Holwerd waar zij 's morgens te 5 uur de klokken gaan luiden. Als men met vijandige bedoeling naar het huis van de grietman wil optrekken, verzet koopman Sjoert Joosten zich daartegen, zodat de stemming omslaat en de aanvoerders de vlucht nemen. De stadhouder vereert de koopman met twee gouden penningen.
Een aantal personen komt niet voor op de officiële eindlijsten die naar de Staten van Friesland gestuurd zijn maar worden in tussenreportages wel vermeld. Op de tussenreportage ‘1 augustus 1745 tot 1 september 1745’ Taeke Joukes 1 rier (zie ook bij Waaxens onder algemene opmerkingen)

Hantum Versturvene runderen foto 88 + 80

Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen
X Naam of getal onleesbaar of het papier is vergaan

	Officiële registratie Voorjaar 1745 – 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Sjuck Fransen	7	2	5			
Bauke Wijgers	2		1			
Claas Gerbens	5	2	3	2		2
Hendrik Jans	7	3	2			
Claas Sakes	3	1		2	1	3
Claas Heerkes wed.	1					
Cornelis Clases	1		1			
Aebe Tijsen			5	4	2	5
Gebracht alles op de Hiaure volgens verklaringe	1					
Jan Sijbrens	1			1	3	4
Jacob Igles van Foudgum volgens verklaringe (1)	3		1	½ (2)		
Doede en Goffe Gosses				2	1	2
Luoime Douwes				2		2
Jan Wijgers						1
Pijter Gaelis				2		
Hans Folkerts (3)						1
Watse Hendriks (4)				2		
Cornelis Keimpes (5)					1	

Volgens de Quotisatie van 1749:

(3) Hans Folkerts nu dood

(4) Coopman

(5) Smid

Algemene opmerkingen:

(1) Zie Foudgum onder Algemene opmerkingen.

(2) Het als ‘half’ aanmerken heeft te maken met de berekening van de vergoeding.

Een aantal personen komt niet voor op de officiële eindlijsten die naar de Staten van Friesland gestuurd zijn maar worden in tussenreportages wel vermeld.
Op de tussenreportage ‘De maand augustus 1745’
Tjipke Reijnders met 1 kalf.

Hantumeruitburen Versturvene runderen foto 88 + 14						
Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen						
	Officiële registratie Voorjaar 1745 – 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Sijmon Clases	6	1	4			
Pijter Rienks		2	2	2	1	
Hoite Wijgers			5	5	1	
Willem Sjoerds	1			4	1	4
Broedrik Tjerx			1		1	
Jacob Wijtses wed.		1	3	6	3	3
Eelke Harmens	8	2				5
Overzicht 1 is erg beschadigd.						
Overzicht 1 aangevuld met behulp van de						
tussenrapportage 'Voorjaar 1745 tot 1-8-1745'						
Ruurd Feddes				2		2
Dirk Dirks	1					
Claas Douwes	1					
Bote Douwes wed.				2	2	2
Evert Jacobs wed.						1
Klaas Douwes						1
Algemene opmerkingen:						
Hantumeruitburen valt bij de Quotisatie van 1749 onder Hantum.						

Een recept uit familiegegevens van de fam. Idsardi uit Noordoost Friesland. Met dank aan ons medelid dhr. P. Idsardi uit Heerlen.
"Als middel tegen de veepest wort aangeprezen 2 lepels teer 2 handen vol zout 1 hand vol knoflook 1 lepel moederkruid of kamille 1 lepelvol pestkruid of hoefbladeren 1 lepel vol miriek 2 lepels gebrande en gestoten jeneverbessen alles goed door elkander gemengd
1 lepel vol daarvan s morgens met een kwastje in den mond gestreken".

De recepten op de volgende bladzijden komen uit:
"Remedien tegen de contagieuse siekte onder de paarden en hoornbeesten" Te Leeuwarden, Gedrukt by Tobias van Desse, landschapsdrukker der Ed. Mog: Heeren Staten van Frieslandt. 1732. Met privilegie.

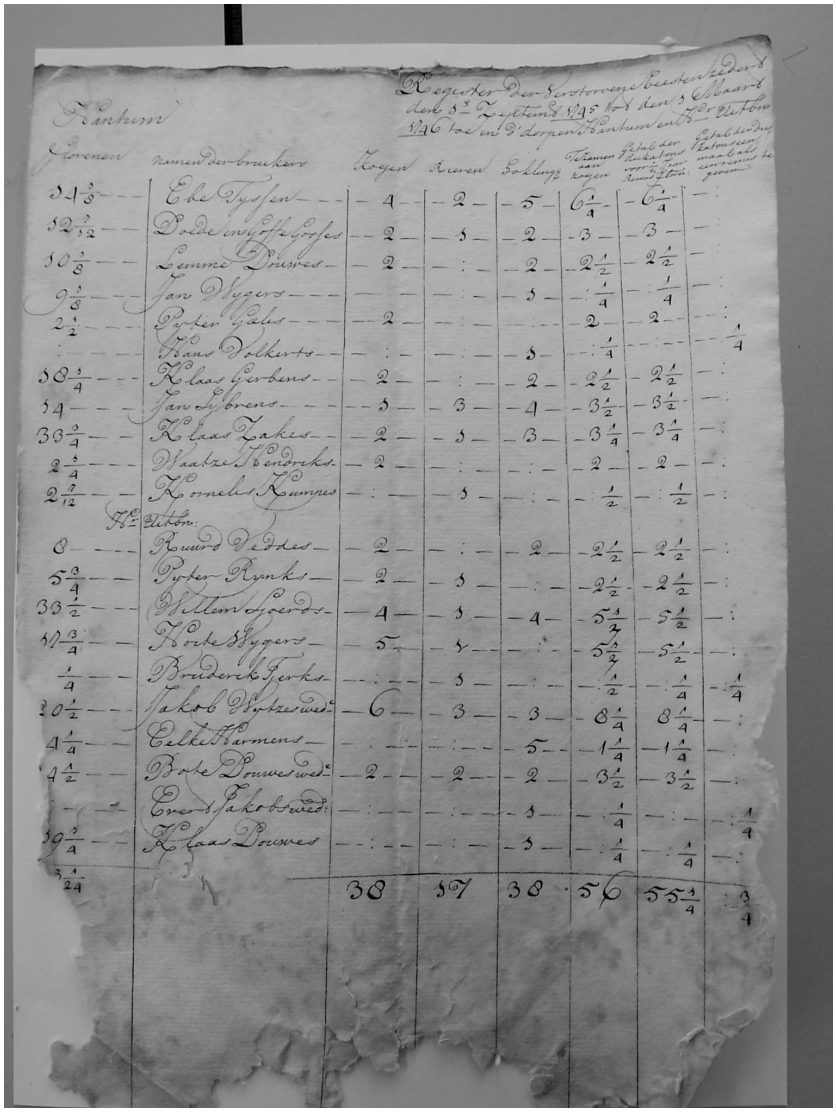

Hantum en Hantumeruitburen. 5 september 1745 – 1 maart 1746
Een duidelijke lijst.

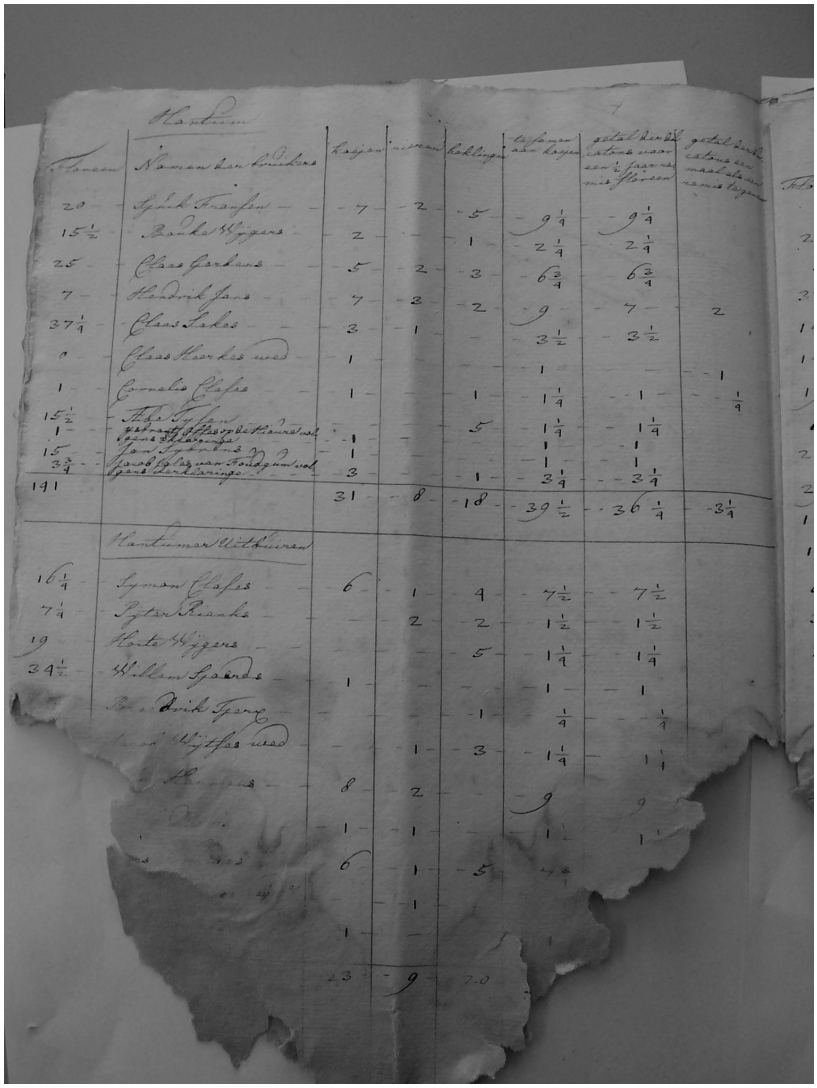

Hantum en Hantumeruitburen. Sedert het begin der ziekte tot 1 september 1745. Door het vergelijken van verschillende lijsten [o.a. voorgaande document] kunnen namen toch gevonden worden. Sijmen Clases komt niet op de voorgaande lijst voor. Daardoor is het duidelijk dat zijn veestapel <u>na</u> 1 september 1745 getroffen is.

Hantumhuizen Versturvene runderen Foto 87 + 79 (+69)						
Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen						
	Officiële registratie Voorjaar 1745 – 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Ids Jans (Banga)	9	1				
Wijbren Ulbes		1			1	
Nanne Willems wed.		1	1			
Jan Folkes	1	1	4	3	1	
Pijter Jacobs	1					
Outger Johannes	1	1				
Hendrik Feijes	1					
Heerke Dirks		1	1			
Gerk Tjallings		1				
Jan Sijmons	3					
Botte Jans (1)	1					
Rienk Rienks				1		
Ids Jacobs						1
Cornelis (Pijters) Heringa				1		
Volgens de Quotisatie van 1749:						
(1) Coopman						
Algemene opmerkingen:						
Een aantal personen komt niet voor op de officiële eindlijsten die naar de Staten van Friesland gestuurd zijn maar worden in tussenreportages wel vermeld. Op de tussenreportage 'Begin ziekt 1745 tot 1 augustus 1745' Pijter Rinses met 1 kalf.						

Enkele recepten om de besmette beesten te genezen:
Neemt oude Look, Ruite, Roosemaryn, Savie, Nardus, Alsem en Zout van elks een handvol, stelt dit in een aarde pot met twee potten sterken azyn, laatse te saamen zieden tot op de helfte. Suivert en wascht hier meede de tonge, neemt daar na een stuk gezoute spek en wryft daar meede de voorseide tonge, suiverende deselve met het stuk lynwaad gelyk voorseid is.

Ternaard Versturvene runderen Foto 95 + 96 + 78

Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen

	Officiële registratie Voorjaar 1745 - 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Cornelis Clases wed.	7	3	8			
Jelle Gerbens (1)	10	3	2			
Tjeerd Jelgers	4	2	3			
Cornelis Pijters	5	3	1			
Pijter Pijters	6	2				
Dirk Beerts	6	3	4			
Lieuwe Goffes wed.	9	3	6			
Dirk Lieuwes (2)	4	2	3			
Jan Johannes wed.	7	1	4	1	2	
Jilling Metskes	1		1			
Ritmeester Aijlva	9	4	7			
Ids Hessels wed. (3)	4	3	4	1		
Jan Clases wed.	2	1	3			
Nanne Lieuwes	3					
Dirk Aebes	1					
Pijter Alberts (4)	1					
Anne Jans wed.	1					
Djoerd Melis	3					
Pijter Sijbrens	1					
Claas Pijters		1				
Gerrijt Tjeerds	1		4			
Pijter Sijmons	1					
Douwe Feddes	2					
Fiscaal Schrader	1					
Jacob Sijbes (5)	2	1	1			
Pijter Jans de Jonge	1					
Overzicht 1 is erg beschadigd. Overzicht 1 aangevuld met behulp van de tussenrapportage: 'Voorjaar 1745 tot 1-8-1745'						
Jan Rienks		1				

Lieuwe Marks			1			
Willem Lieuwes	2		1			
Claas Melis	2					2
Jan Beerts	8	2	3			
Pijter Scheltes		1	1			
Jan Jansen (6)	1					
Claas Sakes (7)		5	4			
Sjoerd Clases			2			
Jan Jarigs				2	3	1
Dirk Jans				1		
Johannes Clases wed.				1		

Volgens de Quotisatie van 1749:

(1) Boer; en heefft tweemael sijn beesten verloren

(2) Boer,vertrokken na Doccum

(4) Pytter Alberts dood

(6) Wever; 3 knegts tot St. Jacob

(7) wed. Claes Sakes

Algemene opmerkingen:

(3) Bij de veepest registraties voor 1 september 'Ids Hessels wed.' Bij de registraties na 1 september 'Ids Hessels erven' .

(5) 18 april 1750.
Jacob Sybes van Ternaard op het schavot te Leeuwarden onthoofd als medeplichtig aan de oproerige bewegingen op l en 2 Juli 1749.

Een aantal personen komt niet voor op de officiële eindlijsten die naar de Staten van Friesland gestuurd zijn maar worden in tussenreportages wel vermeld.
Op de tussenreportage 'Begin ziekte 1745 tot 15 juli 1745'
Harke Boodes met 2 kalveren.
Pijtter Jansen met 1 koe.

Neemt witte malrove, alsem, Savie, Heidens Wond kruid, Rosemaryn, Pietercelie, ruite, Nardus, donderbaart, geneverbesien, Peeper en zout van elks een hand vol, laat dit allessamen zieden in eenen pot azyn en drie potten witte wyn, en geeft alle morgen aan elk beest daar van omtrent een pint.

Neemt sterken Wynazyn, Ruite, Alsem, Look, Zout en Salie, stoot alles klein en mengelt het ondereen, suivert hier meede wel de tonge, en wascht deselve met schoon waater.

Wierum	Versturvene runderen			Foto 93 + 78		
Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen						
	Officiële registratie Voorjaar 1745 - 1-9-1745			Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1			Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ko	R	H
Ontf. Cornelis Pijters	6	2	2			
Pijter Sijmons wed.(1)	11	3	3			
Douwe Clases	4	4				
Doeke Aarns	2					
Tjerk Jacobs wed.				½ (2)		
Jan Sipkes (3)				1		
Jacob Liepkes				1		
Volgens de Quotisatie van 1749:						
(1) Gemene boerin door de sterffte van 't vee						
(3) Arbeider; bij de wal langs. Zie Betterwerd onder Algemene opmerkingen.						
Algemene opmerkingen:						
(2) Het als 'half' aanmerken heeft te maken met de berekening van de vergoeding.						
Een aantal personen komt niet voor op de officiële eindlijsten die naar de Staten van Friesland gestuurd zijn maar worden in tussenreportages wel vermeld. Op de tussenreportage '13 april 1745 tot 1 mei 1745' Tjeerd Rienks met 1 koe en 2 kalveren. Auke Jans met 2 koeien. Op de tussenreportage 'vanaf 1 oktober 1745 tot 1 november 1745' Auke Jans Poutsma met 2 koeien. Douwe Clases met 1 koe. Jan Jansen met 1 koe.						

Neemt zout, ruite, wierook, Imperatorie, look, Roosemaryn, geneverbesien, alles wel klein gestampt en gemengelt, laat het wel trekken of lugjes opzieden in soo veel azyn als noodsaakelijk, is en suivert de wonde hier meede als vooren
(Streekarchief, Coll. Verzamelingen nr. 1)

Nes Versturvene runderen Foto 58 en 79

Moddergat behoorde in die tijd onder Nes.

Ko = Koeien R = Rieren H = Hoklingen Ka = Kalveren

De voor de andere dorpen van Westdongeradeel gebruikte registratie 'Voorjaar 1745 – 1-9-1745' is zwaar beschadigd en daardoor vrijwel onleesbaar. De onderstaande tabel wijkt daarom af van de tabellen van de overige dorpen.
Uit het algemene dorpenoverzicht van Westdongeradeel blijkt overigens dat in de periode 'Voorjaar 1745 – 1-9-1745' het verlies in Nes 8 koeien en 1 rier betrof waarbij kalveren niet worden genoemd.

In deze tabel overlappen de overzichten 1 en 2 elkaar !!

	Dorps registratie Voorjaar 1745 - 31-12 -1745				Officiële registratie 1-9-1745 - 1-3-1746		
	Overzicht 1				Overzicht 2		
Naam	Ko	R	H	Ka	Ko	R	H
Durk Pijters Heeringa			2				2
Gerrit Pijters Heeringa	3		2		3		2
Jan Clases (1)	x	x	x	x	1		1
Jacob Keijmpes	2			7	2		
Jan Clases (1)	x	x	x	x	6	2	4
H. J. van der Meij	2	2	1		2	2	1
Jan Tjalles	6		1	1	6		1
Doede Sijbes	4			1	4		
Tjerk Jousma	5			4	5		
Claas Jacobs	1				1		
Louw Jacobs (2)				1			
Pijter Hindriks, In overzicht 1melding van 1 twinter os.	3	1	2	4	4	1	2
Jacob Igles van Foudgum volgens verklaringe (3)					1 ½ (4)		
Tjerk Jacobs wed. Wierum, volgens verklaringe					1 ½ (4)		

Volgens de Quotisatie van 1749:

(2) wed. Louw Jacobs, kan de cost winnen

Algemene opmerkingen:

(1) In de gegevens voor overzicht 1 komt slechts één Jan Clases voor met 5 koeien, 2 rieren, 3 hoklingen, 4 kalveren en een twinter Bull. Het is niet duidelijk bij welke Jan Clases in overzicht 1 deze gegevens geplaatst moeten worden.

(3) Zie Foudgum onder Algemene opmerkingen.

(4) Het als 'half' aanmerken heeft te maken met de berekening van vergoeding.

IN HET NIEUW

Hilda Bouta (hildabouta@wanadoo.nl)
Weleens een foto gezien in de krant met het muziekkorps, dat nieuwe uniformen gekregen heeft? Dit is net zoiets. Een briefkaart, afgestempeld in 1910. Deze 'Friesche weesmeisjes' zijn in het nieuw gestoken. Allemaal dezelfde jurk en schort. Maar ook allerlei andere attributen. Zie je, dat ze een oorijzer hebben, zelfs met gouden boekjes? Met daarop nog eens een muts met grote linten. En allemaal een paraplu, lange handschoenen en een zakdoek. Dat moet een kostbare geschiedenis geweest zijn. De regenten en regentessen, die zelf de 'goede gevers' waren, of in hun opdracht werkten, zijn er trots op. Ze wilden er natuurlijk ook bij op de foto, het liefst er bovenuit steken. Helaas is een meisje rechts wat opzij gaan staan. Daardoor zie je, dat één der heren voor gek op een krukje staat. Of is hij misschien slechts de directeur? Want de héren dragen een snor, een pellerine en een 'hoge zije'. Enkele dames zijn er ook. De weeskinderen (want er zijn ook enkele jongens bij) zien er wat overdonderd uit. Laten we voor hen hopen, dat hun nieuwe kleren hebben bijgedragen tot een betere toekomst. Want zo konden ze zich goed presenteren bij hun aanstaande werkgevers. Weet iemand uit welk weeshuis deze kinderen afkomstig waren? Elk weeshuis had immers een eigen soort kleding. Graag reacties.

EEN NAAM IS EEN NAAM..... (deel 7)

Eimert Smits (eimert.smits@hetnet.nl)

Iedereen die met onderzoek bezig is, staat wel eens stil bij namen die men tegenkomt in de tekst die men onderhanden heeft. Het zijn vaak de vreemde namen die onze aandacht vragen. (zie verder De Sneuper 75)
Deze lijst komt uit het Bevolkingsregister Dokkum 1870-1880. Het tussen haakjes staande is het boek en bladzijde nummer van de betreffende periode. Reacties hierop kunnen gestuurd worden naar de redactie.

GREEBE (D107), Jan Pieter *Oosterwierum 03-09-1860, ongehuwd, komt 24-08-1875 van Idaarderadeel en gaat 06-06-1877 naar Groningen, woonden bij Reinhart Kruizinga Homan, rector der Latijnse school Keppelstraat D107.
GRIETEMA (D17), Popke Roelofs *Driesum 27-08-1858, bediende, komt 07-03-1877 van Dantumadeel en gaat 11-08-1877 terug, woonde bij Jacobus Lijbering, logementhouder aan de Vleesmarkt D18.
GROELITZ (D55), Johannes Hendrikus *Kampen 19-07-1839, banket-bakkersbediende, komt 24-02-1871 van Utrecht en gaat 06-04-1871 naar Kampen, woonde in bij Hendrik Fortuin aan de Dijk D50.
GROENIER (A160), Anna Wilhelmina *Gorredijk 01-12-1855, gehuwd met Gerben Jelles Aukes, * Woudsend, boekverkoper, gaan 16-06-1879 naar Kollum, woonden aan de Anjelierstraat A155.
GROES (D107), Josina Juliana *Amsterdam 06-12-1834, ongehuwde schoolleerlinge, komt 11-05-1878 van Amsterdam en gaat 17-10-1878 naar Deventer, woonde Keppelstraat D107.
GROTHE (B225), Jacob Theodoor *Zeist 13-11-1860, scholier komt 01-10-1879 van Elburg, woont kostschool Kleine Oosterstraat B119.
GROUSTRA (B160), Renze *Ee 27-02-1849, instrumentmaker, komt 20-10-1879 van Ee, woonde aan de Oostersingel B148.
ten HAAF (D7), Catharina Helena *Oostrum 02-04-1852, dienstmeid, gaat 13-05-1871 naar Achtkarspelen.
HAARST (C187), Helena Cornelia *Sneek 08-04-1823, renteniersche, gaat 03-06-1874 naar Menaldumadeel, woonde aan de Lageweg C171.
de HAAS (C187), Fokke *Lemmer 11-04-1848, politieagent, gehuwd met Geertje Dijkstra, * Bolsward 19-03-1849, komen 29-08-1878 van Bolsward en gaat 15-02-1879 naar Zwolle, woonde aan de Lageweg C171.
HAENENBERG BRUGSMA (B128), Willem Leonard *Wijnjeterp 09-09-1852.

van den HAGE (A54), Johanna *Cortgene (Z) 17-12-1844, gehuwd met Gilles Jacobus van der Weel, * Colijnsplaat 01-12-1843, directeur der reiniging, gaan 19-02-1878 naar Gaes, woonden aan de Fetzestraat A52.
HAGA (A214), Sytske *Sneek 02-08-1831, gehuwd met D. A. Schonegevel, * Dokum 10-11-1826, vlashandelaar , overl. Dokkum 03-01-1870, zij gaat 07-09-1870 naar Sneek, woonden aan de Grote Breedstraat A205.
HALSTRA (B34), Hein Bokkes *Hallum 13-10-1863, ongehuwde kwekeling, komt 19-08-1879 van Hallum.
HAMERS (C178), Cornelis Anthonius *Dokkum 09-07-1842, schoenmaker, gehuwd met Elisabeth Maria Rooswinkel, * Leeuwarden 26-08-1834, woonden aan de Lageweg C162.
HANJE (A70), Karel *Rauwerd 19-08-1800, weduwnaar, komt 04-01-1870 van Rauwerd en gaat 29-03-1873 naar Huizum/Leeuwarden, woonde in de Gasthuisstraat A64.
HANNEMA (B220), Anne Gosjes *Hantum 27-04-1812, rentenier, komt 26-04-1878 van Hantum en gaat 13-05-1879 naar Hantumeruitburen, woonde aan de Halvemaanspoort B10.
HARTJE (C81), Georgius *Rinsumageest 26-05-1811, kleermaker, weduwnaar, woont Koningstraat C76 met 6 kinderen geboren tussen 1846 en 1859.
HARTKAMP (B91), Hendrik *Leeuwarden 26-07-1849, pettenmaker komt 11-11-1874 van Leeuwarden gaat 02-08-1875 terug, woonde Gasthuisstraat A86.
HARTS (D284), Tjalling *Leeuwarden 07-06-1833, verwer, gehuwd met Maria Flieringa, *Leeuwarden 13-08-1843, komen juni 1871 van Leeuwarden en gaan 1872 terug, woonden aan de Keppelstraat D113.
HAZEWEYER (D5), Pieter *Zuidhorn 04-03-1848, molenaarsknecht, komt 24-05-1872 van Zuidhorn en gaat 16-05-1873 terug.
HECKING (D96), Jean Henri *Den Bosch 27-11-1813, rijksontvanger, komt 08-01-1877 van Woudrichem, gehuwd met Gerarda van Eck, *Rotterdam 20-05-1813, woonden aan de Stadswal D96.
de HEI (C108), Hendrika *Leeuwarden 04-11-1844, dienstbode, gaat 09-07-1873 naar Leeuwarden, woonde in de Nauwstraat C99 bij de fam. Hillebrand/ societeithouder.
HEEP (B122), Antje *Dokkum 18-11-1798, overl. Dokkum 22-09-1870.
HEEKSMA (C222), Lourens P. *Rauwerd 24-04-1861, schoolleerling, komt 5-10-1876 van Rauwerd bij hoofdonderwijzer Ebe Reitsma Hogepol C210.
ter HEER (D308), Harm *Hoogezand 28-07-1832, scheepstimmerknecht, komt 15-07-1875 van Hoogezand.
HEIDINK (D285), Everdina Hendrika *Terborg 07-10-1816, weduwe, komt 29-12-1870 van Groningen en gaat 18-10-1873 naar Oostdongeradeel, woonden bij de Driepijpsterbrug D4.

HEISE (D149), Paul *Riesenbeck/Tecklenburg 30-04-1861, RK, komt 15-12-1877 naar Dokkum, woonde aan de Keppelstraat D141.
HEISSINGER (C180), Mathilde *Husseren Wesseslin (Elzas) 04-04-1852, onderwijzeres, komt 09-08-1872 van Husseren Wesseslin, woonde in de doopsgezinde pastorie aan de Lageweg C164.
HEMSEN (A223), Liekele *Aalsum 03-05-1854, bediende, komt 29-05-1872 van Hemeler-Oldevaart en Noordwolde, woonde aan de Grote Breedstraat A212.
HENNEKE (B77), Joseph *Pruisen 02-08-1832, RK, koopman, woonde Hoogstraat A72.
HENNEMAN (C23), Dirkje *Leeuwarden 10-02-1833, gehuwd met Jan Ypes, *Leeuwarden 04-03-1833, koopman, woonden aan de Zuupmarkt C24.
HENZEN (D171), Anna Margaretha *Groningen 09-06-1821, overleden Dokkum 09-10-1871, gehuwd met Theodorus Blumers, *Veenwouden 18-01-1823, woonden Stroobossersteeg D166.
HESMERG (B216), Johanna Lena *Dortrecht 30-03-1866, komt 26-01-1878 van Dortrecht, woonde Kleine Breedstraat A106.
HEUVELDOP (C12), Tecla *Leeuwarden 05-05-1847, woont bij haar oma Tecla Damsma-wed. F. Kienstra aan de Hoogstraat C14.
HEUVENG (A58), Jantje *Haren (Gron.) 25-07-1815, gehuwd met Klaas Meinderts Osinga, * Dokkum 17-02-1825, arbeider, woonden in de Gasthuisstraat A55.
HOFF (A65), Rienk *Leeuwarden 31-06-1835, schippersknecht, gehuwd met Riemke Pothuma, * Dokkum 19-05-1838.
HOFFINGA (B55), Brand *Dokkum 25-10-1795, weduwnaar en rentenier, gaat 28-03-1871 naar Harlingen.
HORNSTRA (A204), Gerbrig *Joure 17-08-1820, gruttersche, overl. Dokkum 29-11-1876, wed. van Reinder Westra, woonden aan de Koornamrkt A196.
HOLMAN (C310), Frans *Wetzens 27-07-1861, ongehuwd, RK, komt 22-11-1876 van Wetzens, woont bij timmerman Sjabbe Erich aan de Westersingel C137.
HÖLSCHER (D38), Jobet Heinrich *Amsterdam 19-10-1846, machinist, komt 20-12-1870 van Amsterdam, woonde aan de Vlasstraat D36.
HOMPES (B50), Antje *Dokkum 03-12-1792, weduwe, overl. Dokkum 08-12-1869 in de Lange Oosterstraat B46 - het armhuis.
de HOO (B8), Antje *Drachten 10-08-1830, RK, komt 02-30-1870 van Haskerland en gaat 13-06-1870 naar Heereveen, gehuwd met Douwes Broekens *Dokkum 17-02-1829.

HOOG (D90), Fedde *Harlingen 16-04-1835, metselaar, komt 03-10-1877 van Leeuwarden, woonde aan de Nieuwebuurt D90.
HOPPERUS (A281), Martzen Hendriks *Achtkarspelen 27-04-1857, dienstmeid, komt 05-05-1874 van Achtkarspelen en gaat 23-06-1877 naar Schoterland, woonde in de Anjelierstraat A96.
HORSMAN (D148), Jelle *Leeuwarden 25-11-1836, steenhouwer, komt 23-11-1869 van Baarderadeel en gaat 21-07-1870 naar Leeuwarden, woonde aan de Keppelstraat D140a.
HOSSON (A280), Hermen August Leo *Groningen 28-02-1859, banketbakker, komt 20-08-1874 van Groningen bij bakker Visser aan de Koornmarkt A170.
HOTTINGA (C341), Meindert *Sloten 05-10-1832, RK, koopman, gehuwd met Gepke Dijkstra, * Leeuwarden 12-03-1832, komem 12-07-1876 van Haskerland, gaan 08-05-1877 naar Leeuwarden, woonden de Hoogstraat C13.
HOUBEIN (C154), Maria *Harlingen 12-08-1830, gehuwd met Frans van der Meulen, * Franeker 15-04-1823, stoker gasfabriek, woonden aan de Hantumerpoort C139.
HOUTHAAN (D183), Aukje *Kollum 20-11-1833, gehuwd met Freerk Kramer, *Dokkum 26-04-1815, tabakkerwersknecht, woonden aan de Schermersweide D182.
HUBENET (C345), Bernardus J. C. *Dwingelo 21-05-1853, veearts, gehuwd met Anna G. Aalbers, * Nieuwlekkerland 14-03-1855, hij komt 09-08-1876 van Utrecht en zij komt 06-10-1876 van Nieuwlekkerland en gaan wonen aan de Lageweg C179.
HUGING (C343), Hendrikus H. *Wouterswoude 11-11-1825, RK, winkelier, komt 29-09-1876 van Dantumadeel en gaat wonen in de Koningstraat C50.
HULLEMAN (B108), Janna Anna Esther *Blokzijl 26-07-1841, ongehuwd, bewaarschoolhouderes, komt 06-01-1872 van Blokzijl en gaat 29-04-1874 naar Sneek, woonde Kleine Breedstraat A101 en gaat 23-05-1872 naar de Keppelstraat D129.
HUPPEN (C283), Karel Machiel *Amsterdam 10-12-1824, gepens. Oost-Indie militair, gaat 03-06-1870 naar Amsterdam en overl. Dokkum 13-05-1872 aan de Oranjewal C271, gehuwd met Maria Vrijman.

INGEBOEKT

In het vorige nummer hebben wij onder Ingeboekt informatie gegeven over een nieuw boek Een Friese familie. Van de auteur Henk Kuiphof vernamen wij dat er nog een aantal exemplaren te koop zijn. Voor nadere informatie bel Henk Kuiphof tel. 023 544 1626. (kuiphof.h@planet.nl)

INGEBOEKT

Fotoboek Metslawier
Titel: Ús Mitselwier
Auteurs: Meindert Meinsma en Doede Jongeling
Band: hard Pagina's: 131
Illustraties: 220 zwart/wit foto's. Dorpslied, gedicht Metslawier 1978.
Omschrijving: Het fotoboek geeft een duidelijk beeld hoe Metslawier in de loop van de tijd is veranderd van een echt 'smûk' kleidorp in een ruim opgezet dorp van nu. Belangstellenden kunnen het fotoboek zolang de voorraad strekt nog bestellen bij Meindert Meindersma (telefoon 0519-241498). Ook verkrijgbaar bij drogisterij Werkman te Dokkum.

Voor wie niet kan wachten: Groeten uit Amerika!
Titel: Emigranten uit Dantumadeel en Dongeradeel (in de VS Amerika)
Auteur: Kor Postma, Damwoude, (k.postma14@knid.nl)
Band: Ingebonden in design ring op A4 formaat
Pagina's: Ruim 130 pagina's Illustraties: Ruim 140 foto's
Omschrijving: Het boek (de serie wordt ook in De Sneuper gepubliceerd) vertelt over diverse families die samen met Ds. Hendrik Pieters Scholte in 1847 uit de Gemeenten Dantumadeel en Dongeradeel vertrokken en die zich vestigden in Pella, Marion County, in de staat Iowa. Het beschrijft o.a. hun reis, hun familiegeschiedenis en wat er van hun toekomstverwachting is uitgekomen. Families die worden beschreven zijn: Pieter Oebeles Viersen, Dirk Gerkes Postma, Heerke Ypes Viersen, Tjebbe Meinders Beintema, Jacob Jans Slot, Wopke Hoekes de Haan, Sjoerd Aukes Sipma, Gerrit Gerbens van der Weit, Abraham Paulus Buwalda, Epke Alberts Roorda, Ritske Aukes Sipma en Sipke Aukes Sipma. Tevens is er een hoofdstuk gewijd aan de excentrieke Ds. Hendrik Pieters Scholte bekend van de Afscheiding en de grondlegger van het plaatsje Pella, Marion County, in de staat Iowa. Ook is er een hoofdstuk gewijd aan de Club van Scholte, een groep predikanten die zich samen met Ds. H. P. Scholte afscheidde van de Nederlands Hervormde Kerk.

In Fryske sport: it keatsen
Titel: Keningen fan no en eartiids
Skriuwer: J.D. van der Mei (te keap by boekhannel en de Friese Pers)
Bân: lime mei in slop kaft Siden: 268
De sfearvolle, romantyske keatsstikken út de jierren tritich en fjirtich fan Jan Durks van der Mei. Keningen fan no en eartiids jout in ûnferjitlik byld fan it keatsen as libbene folkssport yn 'e earste helte fan 'e foarige ieu. In boek dat gjin leafhawwer fan it keatsen misse mei!

Twee boeken vol Hellinga's
Titel: De Hellinga's en aanverwante families
Auteur: Jan de Jager (in samenwerking met Henk Talma)
Band: twee banden
Bladzijden: 1496 Illustraties:
In dit bijzondere boek worden de Hellinga's in 15 generaties genoemd. De eerste Hellinga die bekend is, is Douwe Gercks, geboren in 1523. Hij huwt met Saeck en ze hadden in ieder geval één zoon: Aelse Douwes.
De kleinzoon van Douwe Gercks is Douwe Aelses. Hij is boer en eigenaar van de boerderij 'Klein Hellinga' te Warga. Behalve de familie Hellinga zijn ook de complete stambomen van de Baarsma's en de Jensma's in dit unieke boekwerk verwerkt. Daarnaast zijn Kingma en Bierma veel voorkomende namen. De omvangrijke index staat op een CD.
Bestellen mogelijk bij: J. de Jager, Kouwe 9, 9103 PE Dokkum. Tel: 0519-220135. Email: kouweg@knid.nl

Alle Klaver. Vergeet nooit dat ge vleugels hebt.
Idealisten, dat zijn menschen, die het onvolmaakte in en om zich gevoelen als iets dat overwonnen kàn en mòet worden. A. Klaver
Alle Klaver (Dokkum 1878 - Hoorn 1932) was een veelzijdig en vrijzinnig man. Hij was niet alleen remonstrants predikant, maar ook sportman, dichter, publicist, begenadigd spreker, voorstander van gelijke rechten voor vrouwen, vrijmetselaar en bestuurder. Zo was hij onder meer een aantal jaren voorzittend meester van loge 'West-Friesland' te Hoom en van 1909 tot 1916 voorzitter van de idealistische Rein Leven-beweging.
Klaver liet zich inspireren door diverse bronnen: het christendom, het Oosten (Krishnamurti en Tagore), de vrijmetselarij en de literatuur. Hij durfde over de grenzen van zijn eigen religie te kijken. In een tijd van toenemende verzuiling en polarisatie sprak hij zijn geloof uit in het belang van onderlinge religieuze verdraagzaamheid. Zijn ideeën hierover zijn ook in onze tijd nog steeds actueel. Klaver moest niets hebben van kerkelijk separatisme. Een godsdienst die zich niet voortdurend vernieuwt, is volgens hem als een stilstaande poel, waar tenslotte niemand meer zijn dorst kan lessen met levend water. Als de oude vormen niet meer voldoen, moet men op zoek gaan naar nieuwe modellen. Zijn voorkeur ging uit naar een levende kerk: geen dogma's, geen vastgelegde geloofsbelijdenis, naast betrokkenheid bij de eigen kerkelijke gemeenschap ook openstaan voor andere religies. Zijn adagium was: het gaat er niet om wat we geloven, maar dat we geloven.
Trudy van Wijk, Alle Klaver. Vergeet nooit dat ge vleugels hebt.
Het boek is uitgekomen in de reeks Theologenbiografieën van uitgeverij Narratio te Gorinchem.

INHOUDSOPGAVE

206	Redactioneel	O.F. Vos
206	Bestuurlijk	J. de Jager
207	Ledennieuws	J. Dijkstra
	Genealogie	
208	Groeten uit Amerika (deel 4: T.M. Beintema)	K. Postma
	Streekgeschiedenis	
215	De kooplui (door Ids Jousma)	E. Smits
218	Wonderbaarlijke gebeurtenis te Ee	D.A. Zwart
220	Belastingoproer 1814 te Wierum	H. Zijlstra
224	Zeeprotest	P.F. Visser
226	Dijkbewaking ingesteld Paesens-N.Zijlen, 1819	H. Zijlstra
229	Firma De Gruyter en de Amsterdamse school	D.A. Zwart
236	Betekenis cichorei Dantumadeel	O. J. Leegstra
	Bronnen	
242	De veepest van 1745 en 46 in Westdongeradeel	P. de Haan
	Varia	
222	Stichting Erfskip Terpdoarpen	A. Dijkstra
265	In het nieuw	H. Bouta
266	Een naam is een naam.....(7)	E. Smits
214/219/221/225/228/241	Vragen	diverse
270	Ingeboekt	diverse

In De Sneuper nummer 91, maart 2009, onder voorbehoud:

Groeten uit Amerika, deel 5	K. Postma
Revius in Friesland	K.W. de Jong
Mijn favoriete of oudst gevonden voorouder	???
De veepest rond 1769 in Dantumadeel	D. Halbesma
Stichtingssteen uit 1613 te Ee	D.A. Zwart
Grafstenen Grote Kerk te Dokkum	J. de Jager
Diaconieboeken op het internet	L. Jagersma
Stichting school te Ezumazijl in 1830	R. Tolsma
Knevelarij aan het eind van de Franse Tijd	P.F. Visser

Lezingen: 11 feb. 2009 Stichting Oud Dockum:
Peter Karstkarel over rode baksteen woningen